

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

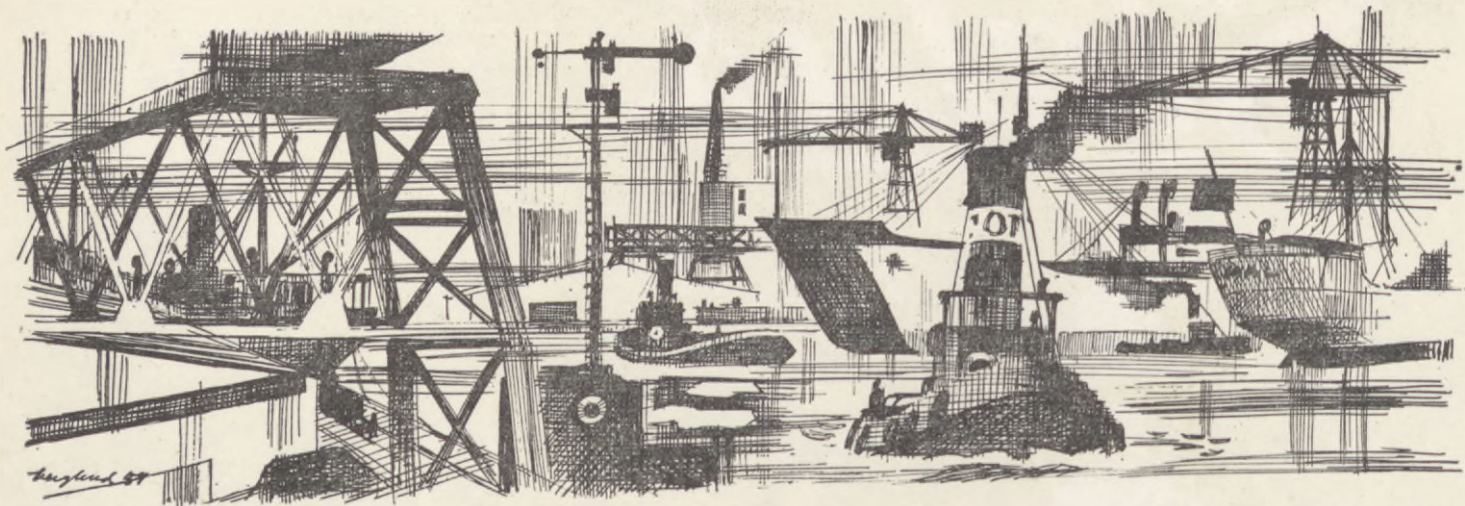

med

GLINTA

Julen 1959

Bong

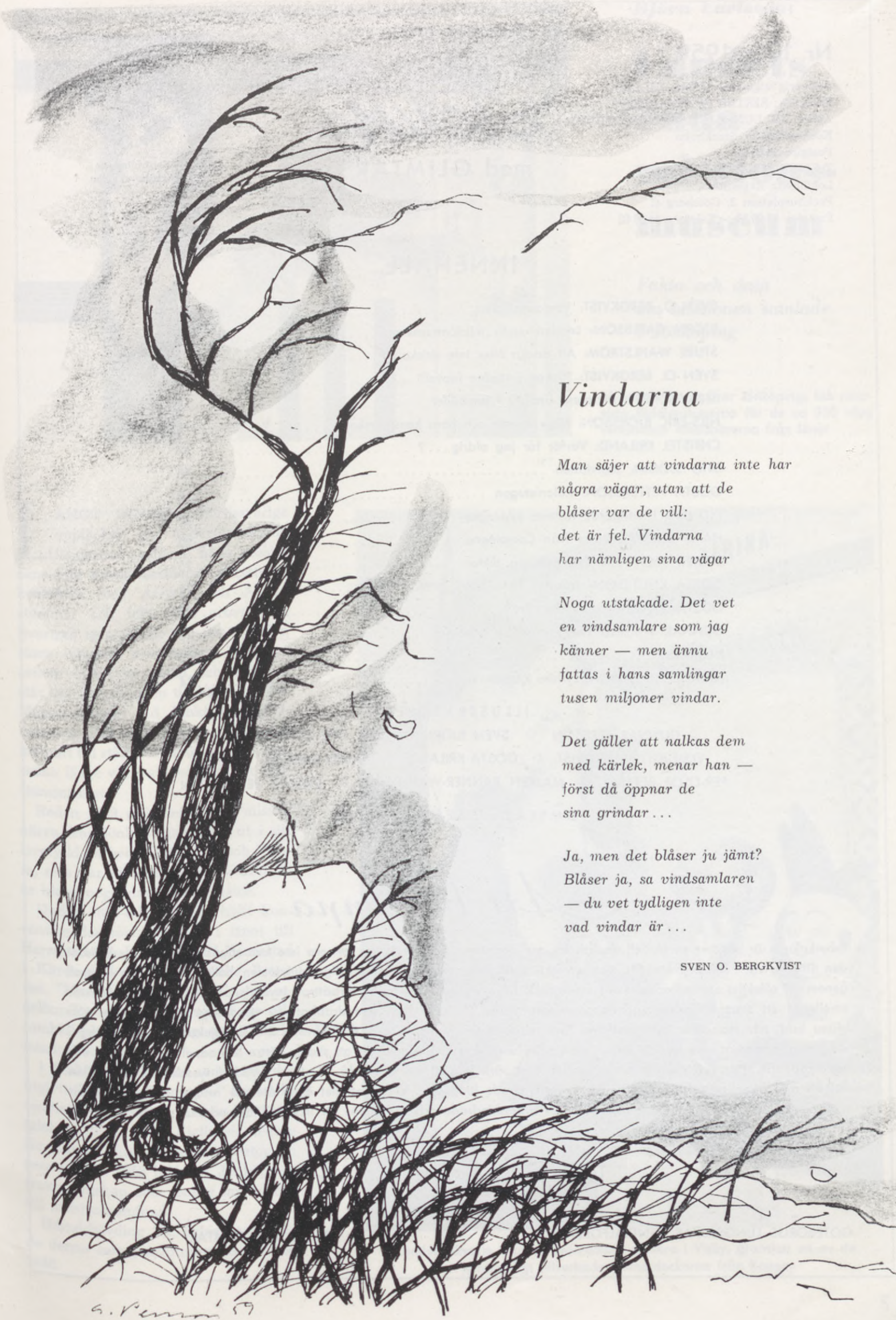

God Jul och Gott Nytt År

änskas av

- Adamsson, H. E., Östra Hamngatan 52
 Ahl, Bröderna, Fiskaffär, Herkulesgatan 21
 Andersson, Harry, AB, Järnvägsgatan 2
 Andren & Pahlsson, Korsgatan 15
 Apotekarnes Förenade Vattenfabriker AB, Ävägen 24
 Arnes Charkuteri, Lars Kaggsgatan 15
 Auffort & Co., AB Alex., Västra Hamngatan 21
 Augustson Bleckvarufabrik, L., Färgfabriksgatan 3
 Backman, Erik, Fiskaffär, Mölndalsvägen 3
 Björcksgatans Cykel- & Sportaffär, Björcksgatan 45
 Bocaj AB, Kappkonfektion, Knipplagatan 10
 Bohuslän, Brandförsäkringsbolaget, Vasagatan 24
 Boyd, John J., AB, Tuvevägen 13
 Budförmedlingen City AB, Olivedalsgatan 1
 Byggnadsförbundet, Förening upa, Södra Larmgatan 6
 Bäckegatans Speceriaffär, Bäckegatan 2
 Cap, AB, Östra Hamngatan 17
 Carlsson & Co, AB, G., Kvillegatan 9
 Cedervall & Söner AB, F. R., Stampgatan 24
 Christiansen AB, Lorentz H., Skeppsbron 4
 Christianson, C. J., AB, Åkeri, Manufakturergatan 15
 Condorverken, AB, Gamla Tuvevägen 3
 Dahl, AB Bröderna, von Holtensgatan 9
 Dalén Herrekipering, AB, Kungsgatan 25
 Drews, Paul, Hand.-firma, Kanalorget 1
 Ekdahls Blomsterhandel, Solrosgatan 8
 Ericsson, Axel, Andra Långgatan 8
 Erikson, Birger, Juvelerare, Engelbrektsgratan 39 B
 Eriksson, E. G., Handelsträdgård, Kviberg
 Flyttningsbyrån i Göteborg AB
 Friberg, E., Kött- & Fläskaffär, Saluhallen 132
 Gamlestadens Järn- & Färghandel, Artillerigatan 2
 Garanti- & Nattvakts-AB, Pusterviksgatan 13
 Götaverkens Verkstadsklubbs Andelsförening upa
 Hansson, Elof, Stampgatan 2
 Henrikssons Bageri & Konditori AB, Källhusgatan 5
 Husqvarna Fabrikslager AB, Kungsporsavenyen 3
 Installationsbyrån, Karl Johansgatan 92
 Johansson, Anna, Thébrödsbageri, Munkebäcksgatan 20
 Johansson Mark & Co, Aug., AB
 Johansson, Oscar, Speceriaffär, Höglundsgatan 23
 Kapp-Ahl, AB, Södra Allégatan 7
 Kopp, Sven, Åkeri AB, Kolgruvegatan 6
 Källtorps Järn- & Färghandel, Spelmansplatsen 8
 Lindemark & Holm, Rörlednings-F:a, Kommendörsgatan 13
 Lindgren & Söner, Boktryckeri & Kuvertfabrik
 Litografens Pappershandel AB, Södra Hamngatan 15
 Majornas Åkeri, Titus Floberg, AB
 Malmsjö & Co, Optik, Södra Hamngatan 29
 Malmsten & Bergvall, Färger & Kemikalier, Packhusgatan 2-3
 Moberg, H. W., Bageri AB, Bangatan 18
 Nilsson, Nils, Åkeri AB, Stadsskrivaregatan 11
 Olsson, Olof & Söner, AB, Smålandsgatan
 Olssons Skofabrik, Bröderna, Långedragsvägen 106
 Rasmusson & Hallgren, Stallmästaregatan 3
 Robinssons Barnkläder, Slottsskogsgatan 37
 Rosén, Gösta, Pälsvoror, Sprängkullsgatan 17
 SKF:s Verkstadsklubbs Andelsförening upa
 Stens Chokladfabrik, Ävägen 18
 Stens Glasmästeri, Friggagatan 18
 Svenska Godscentraler AB, Mårten Krakowgatan
 Wilkensons Ramfabrik, Drottninggatan 18
 Witte, Franz & Co Exportaktiebolag, Gullbergsvassgatan 24
 Västsveriges Allmänna Restaurangaktiebolag
 Ågren, Axel H., AB, Kungsgatan 4
 Åtvidabergs Industrier, Göteborg
 Öberg, S., Kortvaruaffär, Danska Vägen 89

BETALD
ANNONSPLATS

Vindarna

Man säger att vindarna inte har
några vägar, utan att de
blåser var de vill:
det är fel. Vindarna
har nämligen sina vägar

Noga utstakade. Det vet
en vindsamlare som jag
känner — men ännu
fattas i hans samlingar
tusen miljoner vindar.

Det gäller att nalkas dem
med kärlek, menar han —
först då öppnar de
sina grindar ...

Ja, men det blåser ju jämt?
Blåser ja, sa vindsamlaren
— du vet tydligen inte
vad vindar är ...

SVEN O. BERGKVIST

Nr 10 * 1959

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)
Lokalavd.: Expedition,
Packhusplatsen 2, Göteborg C
Postgiro 95 00 19 - Telefon: 11 96 02

Status

med GLIMTAR

Kontrollmärke
lagligen skyddat

INNEHÅLL

SVEN O. BERGKVIST: Vindarna (dikt)	3
BJÖRN CARLSSON: Landets enda missionsmuseum	5
STURE WAHLSTRÖM: Att dricka eller inte dricka	7
SVEN O. BERGKVIST: Flickan i staden (novell)	9
EBBA RICHERT: Diktarens uppgift i samhället	11
NILS-ERIC BJÖRSSON: Björn Jonson och hans konstnärskap	12
CHRISTEL KRILAND: Varför får jag aldrig...?	14
STIG SJÖDIN: Storvinsten	16
GÖSTA PETERSSON: Kolonistugan	18
ELD (Erik Lundegård): Kattens julpengar	20
HANS BOTWID: Paret från Compiègne	22
BIRGER VIKSTRÖM: Två postuma dikter	25
GÖSTA KNUTSSON: Julkalas hos Oden (pristävling)	27
GÖSTA KRILAND: Cirkushotellet	28
GUNNAR WIRSELL: Provinsialläkare berättar	30
BILDKRYSS	33
NILS-ERIC BJÖRSSON: Lyriska krumelurer	34

ILLUSTRATÖRER:

GUNNAR PERSSON ♦ SVEN BJÖRNSSON ♦ OVE DAHLSTRAND
ELSIE-BRITT STENQVIST ♦ GÖSTA KRILAND ♦ BJÖRN HINDERS ♦ ELD
PER-OLOF BETZÉN ♦ MAJKEN BANNER-WAHLGREN ♦ SVANTE PETERSSON

OMSLAG: ELSIE-BRITT STENQVIST

Att bekämpa

tuberkulosen är alltjämt en aktuell uppgift för oss alla, även om sjukdomen numera inte kan sägas vara det samhällsont den tidigare var i folkmedvetandet. Kort uttryckt: dödligheten har minskat kraftigt, sjukdomen hålles under fast kontroll genom ett effektivt uppspårande, stora medicinska framsteg och en allmänt förbättrad levnadsstandard. Trots allt återstår emellertid ett stort eftervårds- och anpassningsproblem för alla dem, som drabbats av sjukdomen — något som ofta glöms bort, när man tittar på tabellerna över minskad tbc-dödlighet och tbc-frekvens. De lungsjukas centralförening i Göteborg samverkar med landet i övrigt genom De lungsjukas riksförbund för att skapa bättre levnadsvillkor för sjuka och handikappade. Här i Göteborg har vi under året särskilt glatt oss åt att få till stånd skyddad sysselsättning, en liten industri med lämpliga arbetsuppgifter för arbetshindrade lungsjuka. Vi vet att det ännu återstår mycket att göra för att skapa bättre levnadsförhållanden för sjuka och arbetshindrade och vi hoppas att liksom hittills erhålla stöd och välvilja för våra strävanden i folkhälsans tjänst.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

GÖTEBORGS LUNGSJUKAS CENTRALFÖRENING

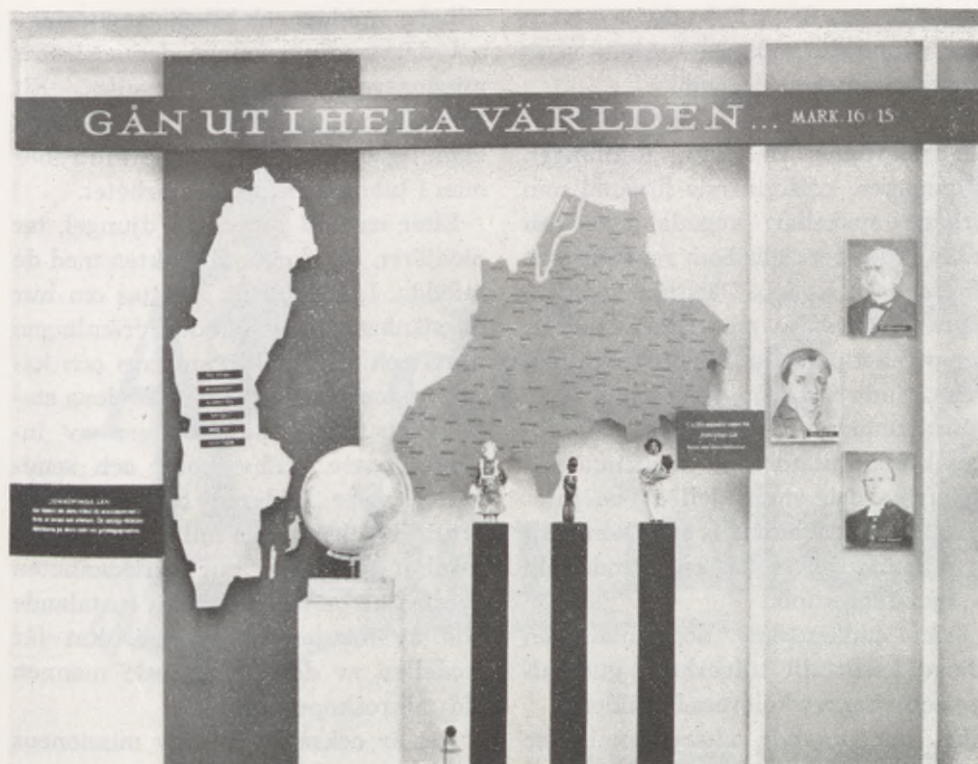
STATUS MED GLIMTAR

Björn Carlsson:

Landets enda missions- museum

*Fakta och data
om missionen samlade
i Jönköping*

På en stor karta över Jönköpings län redovisas födelseplatserna för de ca 350 idag verksamma missionärerna från länet

LANGT INNAN välfärdssverige upptäckte de underutvecklade ländernas problem, hade missionens folk knutit bestående personliga kontakter med Afrikas och Asiens stammar och folk. Det provinsiella Sveriges igenspikade fönster utåt den stora, färgade folkvärlden öppnades genom missionens män och kvinnor, står det i inledningen till katalogen för Missionsmuséet vid Jönköpings läns-museum. Det är naturligt att muséet kommit till stånd i Jönköpings län, som sedan länge varit ett centrum för missionsintresset.

Redan 1759 gick den första missionären från jönköpingsbygden ut i sitt farofyllda arbete. Det var *Jacob Planta*, som var läkaremissionär i över 20 år bland negerslavar på Jamaica.

Under 1800-talets första hälft koncentrerades missionsivern i länet till Herrestad och Jönköping. På Herrestad i Kärda socken bodde *Emilie Petersen*, "Mormor på Herrestad", som regelbundet samlade människor ur alla samhällsklasser omkring sig till s. k. missionsböner.

I Jönköping, där man redan tidigare utgivit "Missions-Tidningen" tog verksamheten ytterligare fart under 1840-talet, då bl. a. *Peter Fjellstedt*, ledare för Lunds Missionsinstitut företog en resa i länet. 1853 bildades Jönköpings traktatsällskap, som senare ombildades till missionssamfund.

Häradshövding *Th. Odencrantz* ledde denna sammanslutning till sin död 1886.

Landsantikvarie Gunnar Svahnström, numera i Visby, granskar en av de konstnärligt tillverkade minnesdockorna från Kongo

Från Jönköpings län kommer också den indiska tumulkyrkans första biskop, *David Bexell*.

Som synes har missionen en fast förankring i Jönköpings län.

1/4 av landets missionärer kommer från Jönköpings län

Av landets 1.530 aktiva missionärer är omkring 350 födda i Jönköpings län. Deras hemvister och missionsfält är markerade på stora världskartor i det första rummet på muséet.

Den miljö, ur vilken missionsintresset framgick, får man en aning om genom att se (och provsitta) de missionshusbänkar, som nu finns där. En hemörgel från 1800-talets mitt vittnar om fromheten i burgnare kretsar och det mera folkliga instrumentet, psalmodikon, finns givetvis också. En god samling andaktslitteratur ger en klar uppfattning om fromheten i nordvästra Småland.

Avgudabilder, förfäderstavla och opiumpipa

Den miljö, som möter missionären ger den följande salen ett gott begrepp om. I Etiopien, där det svenska namnet har ett grundmurat anseende, var

missionärerna först. Från den av svenskar grundade koptiska kyrkan visas många intressanta föremål.

En skräckinjagande medicinman i full mundering och hela uppsättningen av magiska, kraftgivande föremål som torkade apskallar, avgudabilder och unika trummor, står som representant för Belgiska Kongo. Därifrån är också några långa spjut med vassa spetsar, som mycket påtagligt illustrerar djungelns okända faror.

En liknande uppsättning magiska föremål, som tillhört en medicinman i Sydafrika och en modell av en infödingsby ger tillsammans med konstfulla träskulpturer en fantasieggande bild av Sydafrikas folk.

Från Indien har hopsamlats en mängd konstfullt tillverkade gudabilder och vackert kolorerade bilder.

Ett imponerande altare dominerar uppställningen av föremål från Japan och Kina. Färggranna klädnader, skrivställ och ålderdomliga skrivtecken, stimulerar fantasin och vittnar om en kulturkrets helt olik vår egen. Opiumpipan — Österns gissel — finns också med, och givetvis har man inte glömt förfäderstavlan. Bruket att dyrka de avlidna förfädernas andar är som bekant ytterst vanligt i Kina.

Skola, sjukhus och bibelöversättning

I det tredje rummet demonstreras missionsverksamhetens resultat. Ett Kristusmonogram med bibelmontage, dominerar rummet och därtill har man i bilder berättat om arbetet.

Efter en färd genom tät djungel, tar pionjären den första kontakten med de infödda. I en bildsvit berättas om hur misstänksamheten mot främlingen bryts och hur skolor, sjukhus och kappell kommer till. Då förhållandena stabiliserats börjar utbildningen av infödda ledare. Från skolor och seminarier visar bilderna hur en ny tid brutit in i den gamla miljön. Som slutresultat får vi se hur verksamheten övertas av de infödda. Som en talande bild av missionsarbetets resultat får modellen av den mörkhyade mannen vid mikroskopet stå.

Det är också en bild av missionens mål, att höja tillvarons värde genom att ge folken en stabil tro och en trygg miljö, där de inte längre är utlämnade åt naturens oberäknliga makter.

En museitjänsteman berättade vid mitt besök, att bl. a. åtskilliga skolklasser besökte muséet, och varje besökare, som har den allra minsta lilla fantasi kvar, måste konstatera: Att vara missionär måste vara spännande!

Dessa dockor från Kongo är gåvor till anförvanter till en avliden, för att hedra dennes minne. Den döde begrovs i en liknande, större docka

A black and white illustration. On the left, a bottle of alcohol stands on a crumpled cloth. On the right, a man's face is shown in profile, looking distressed with his hand to his forehead, suggesting a headache or regret. The title 'Att dricka eller inte dricka...' is written across the middle in a large, bold, serif font.

Att dricka eller inte dricka...

av *Sture Wahlström*

SVENSKA FOLKETS kärlek till flaskan är gammal och "pålitlig". De första s. k. fria-spriten-åren har gett oss många oangenäma erfarenheter. Något måste förr eller senare göras åt eländet, det är praktiskt taget alla något så när vettiga människor överens om. Men vad?

Kraftiga prishöjningar, olika slags restriktionsförfaranden, svartlistning, straffskärpningar osv. föreslås och diskuteras i det oändliga, men när det verkligen kommer till kritan är det just ändå ingen som tror, att man enbart med dylika medel kan nå fram till någon ideallösning.

Aterstår alltså upplysning. Dvs. man bör med alla till buds stående medel söka klargöra för missbrukare av alla kategorier, hur stora och förödande alkoholens skadeverkningar är. Press, radio, TV och andra massmedia måste anlitas intill gränsen av de möjligheter som föreligger. Det gäller att få folk att inse "att det är simpelt att supa" — i varje fall om det görs till överdrift.

◇

Emellertid är det här med upplysning av mycket gammalt datum. Redan i Havamal kan vi läsa de varnande orden:

Ej är så gott
som gott man säger,
ölet för mänskors ätt;
Ju mer du dricker
dess mindre vet du
vart ditt vett tar vägen.

Teckningar:
SVEN BJÖRNSSON

Dessa gamla visdomsord följdes av otaliga andra. År 1557 utgav ärkebiskop Laurentius den första nykterhetskriften av verklig betydelse i vårt land. Den hade titeln "Emot dryckenskap" och utgick i ett trettiotal upplagor.

I ett tillägg till 1572 års psalmbok infördes "En wijsa om Dryckenskap och thet onda, som ther med följer", och där står att av brännvinsdrickande följer bl. a.:

Pedagel och skabb och Wattusott,
Sjukdom i hoffwudh och bryste
med hosta och ther til lungosott,
som hoffwudh och hender rista.
I ögonen se the illa uth,
som alltid dricka och slemma.
Och kinnerna hengia som en klut,
Ther på må tu them kenna.

Trots denna fruktansvärda svartmålning synes samtiden inte nämnvärt ha avskräckts från superi. Det söps tvärtom å det våldsammaste både bland allmog och s. k. bättre folk.

Även under 1600- och 1700-talen uppträdde flera av vår andliga kulturs föregångsmän som nykterhetsivrare. Vi behöver bara nämna sådana bjässar som Urban Hiärne, Carl von Linné och Thomas Thorild. Men där fanns också

en anonym herre, som kallade sig Fernander. Han skrev en bok med titeln "Alla Drinckares yncklige Skåde Plats", och den anses än i dag vara stormaktstidens förnämsta nykterhetskrift.

Under 1800-talet framträdde sådana resar som Peter Wieselgren, Magnus Huss, von Hartmansdorff, Anders Retzius, Jöns Jakob Berzelius, Carl Emanuel Bexell och O. J. Hagelstam. De spred massor av upplysning och förunnades även att se positiva resultat av densamma. Nykterhets- och måttlighetsföreningar bildades, och i samband därmed togs också de första stegen mot en bildningsrörelse, som så småningom kom att effektivt breddas av arbetarrörelsens pionjärgarde.

◇

Storstrejksåret 1909 blev det ett tillfälligt spritförbud, och detta gav nykterhetssträvare god vind i seglen. Nykterhetsorganisationerna ordnade en "folkomröstning", som gav till resultat att 99 procent av de avgivna rösterna och 55 procent av landets vuxna invånare eller 1.884.298 personer röstade för ett allmänt rusdrycksförbud. I denna situation kom dr Ivan Bratt med sitt program om individuell kontroll, vilket han också 1914 i egenskap av chef för Aktiebolaget Stockholms-systemet fick möjlighet att förverkliga. Under första världskriget blev livsmedelsläget så katastrofalt, att man 1917 måste tillgripa temporärt bränningsförbud. Detta hade till följd att

fylleriförseelsernas antal sjönk tämligen kraftigt, men genast efter bränningsförbudets upphävande steg kurvan brant uppåt igen.

År 1922, då förbudsomröstningen ägde rum, hade förhållandena förbättrats något, men någon seger blev det som bekant ändå inte för förbudsvivarna, vilkas röstetal var 889.132. Motståndarna presterade 925.097 röster, och detta betydde alltså en knapp majoritet mot totalförbudet och en avsevärd förskjutning sedan 1909.

Numera är förbudstanken övergiven. I dag förordar f. d. förbudsanhängare tillsammans med den obegränsade frihetens talesmän i stort sett fri försäljning. I vår tids kanske förnämsta, men troligen minst lästa, nykterhetsskrift, "1944 års nykterhetskommittés betänkande" i sju delar, anges målsättningen för kommitténs förslag beträffande nykterhetsupplysningen med följande deklaration:

"Upplysningsverksamheten skall inte ständigt mynna ut i en maning till helykterhet utan framför allt eftersträva att tillhandahålla de faktiska upplysningar, som den enskilde behöver för att kunna bedöma verkan av sina konsumtionsvanor."

Ja, vad skall man tro? I sin berömda roman "John Finkelman" har Jack London gett uttryck för förbudstanken i följande appell:

"Låt inte vår ungdom få flera strider mot giftet. Hindra John Finkelman. Låt honom inte finnas överallt. Jag önskar att mina förfäder hade bannlyst John Finkelman långt före min tid. Jag är ledsen över att han finns överallt i det samhällssystem, vari jag föddes. I annat fall skulle jag aldrig gjort hans bekantskap."

När John Finkelman senare bannlystes, gick det ingalunda som Jack London och många med honom hade tänkt sig. Som alla vet misslyckades totalförbudet i USA, fast dock inte så kapitalt som dess motståndare sedan velat göra gällande. Den yttre faktor, som främst bidrog till förbudets spolieerande, var smugglingen i kust- och gränstrakterna.

De isländska och norska förbuden kunde bl. a. på grund av påtryckningar från de vinproducerande länderna inte upprätthållas, och i Finland var

Karl XII drog sitt svärd även mot användningen av spannmål till brännvin

dessutom den olaga brännvinstillverkningen en mycket starkt bidragande orsak till förbudets misslyckande.

De flesta människor tror, så snart det diskuteras spritförbud, att förbudstankens egentliga hemland är USA. Ingenting kan dock vara felaktigare. Sverige torde vara ett av de första länderna i världen som haft spritförbud. I början var orsaken helt enkelt den, att den livsviktiga spannmålen — den huvudsakliga råvaran för sprittillverkning på den tiden — under perioder av hungersnöd i första hand måste användas till föda. Redan Karl XII förbjöd under flera år bränning av spannmål till brännvin, och 1724 tillkom en förordning, som uttryckligen stadgade, att

spannmålen inte fick förfaras, "då dyr tid rådde".

Tillfälligt spritförbud blev det missväxtåret 1740, och Hattpartiet, som hade nykterhetssaken på sitt program, försökte nu med alla medel att få förbudet "för all framtid beständigt". "Ty", skrev man, "när brännvinspannan blev igensluten förspordes strax ett angenämt lugn och sedlig tystnad över landet: domare vid tingsplatser, kronobetjänter vid stämmor, officerare vid möten, finna folket så tamt, saktmodigt och spakfärdigt, att man inte utan förundran det åse kan."

Men så kom ryska kriget och "staten måste få ökade inkomster och därför måste spriten släppas fri".

I maj 1756 var det emellertid färdigt igen. Missväxt och därav följande svår spannmålsbrist föranledde regeringen att utfärda förbud, och den här gången blev detta bestående i hela fem år och var mycket strängt. Alla brännvinspannor måste inlämnas till myndigheterna och kronobetjäningen fick order att övervaka förbudet och se till att lönnbränning inte förekom.

Naturligtvis förekom ändå sådan — och den ökade för varje nytt förbudsår. I en samtida skrift heter det:

"Brännvin brändes i början i skogar och skrymslen, ju avlägsnare ställe, ju säkrare för dess idkare."

I en annan skrift läses:

"Svenskt brännvin finnes ännu till salu på alla krogar och nästan överallt,

Lönnbränning av starka drycker har pågått länge — långt in i senare tid — i skogarna, fjärran från lagen och "kronobetjänter"

såväl i städerna som på landet, och denna varas tillverkning idkas ännu med god fördel av vanartigt folk.

Svenskens kärlek till brännvinet är stor, som sagt. Och måhända bestående. All erfarenhet hittills säger oss att med totalförbud, kraftigt höjda priser etc. när man endast temporära förbättringar i nykterhetstillståndet.

Återstår således upplysning, upplysning och återigen upplysning. Vi måste, som det står i det förut citerade betänkandet, försöka lära den enskilde att "bedöma verkan av sina konsumtionsvanor".

Men naturligtvis inte bara det. Vi måste försöka få varje människa att sky och avsky spritens verkningar, var, hur och när hon än konfronteras med dem. I sin dikt "Fem farliga F" (Fogden, Fjärdingsmannen, Flaskan, Flickan och Fan) serverar oss Karlfeldt den här varningen:

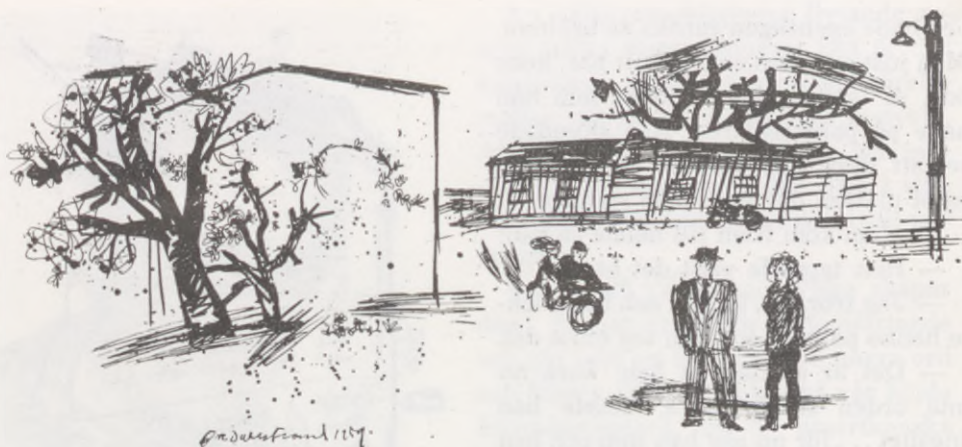

Vår tids minst lästa litteratur: 1944 års nykterhetskommittés betänkanden i sju band

Det tredje F är Flaskan, som står av falskhet full och blickar vänligt mot dig, när du öppnar ditt schatull. Kom sällan hand vid korken! Regera strängt din buk, att ej ditt sinne varder ont och din lekamen sjuk.

Sämre minnesvers kan man ju lära sig utantill, vare sig man är alkoholist, s. k. måttlighetssupare eller helnykterist.

Men gamla Havamal duger förstås också fortfarande. Trots att vi, som det ideligen hävdas, har lärt oss så oändligt mycket sedan den tid då våra fornordiska förfäder levde!

Flickan i staden

av **Sven O. Bergkvist**

Teckningar:

OVE DAHLSTRAND

DET VAR OM VÄREN och han skulle på träff och han kände tydligare och tydligare att det verkligen var så att landet, det var nu ingenting: det var Staden som var någonting här i världen. Bara gatorna! Affär vid affär, och i dem kunde man köpa allt möjligt, bara man nu hade pengar — och i nästa vecka skulle han få en hel del sådana: då fick han nämligen sin första lön. Han gick utefter Storgatan och kände i de tomma fickorna som det skulle prassla och klirra i om en liten tid. Folk skyndade in och ut, hit och dit och fram och tillbaka: det var annat, det här, än uppe i Socknarna.

— Det är lördag i dag, sa en yngling till en annan yngling.

— Jo, svarade den senare.

— Det blir lattjigt på Parken till sommarn!

— Jo.

Man talade med varann på ett helt annat sätt här i Staden än vad man gjorde på ensliga, kvävande landet, där man knappt sa ett ord. Han svängde ner på Hamngatan. En bil tutade högt mot skyn. En motorcykel fräste till så att det stod som ett moln omkring den. Någon sa:

— Det blir fräsigare till sommarn när turisterna kommer.

— Jo, svarade någon. Då blir det mycket fräsigare.

Plötsligt stannade han och rätade ivrigt till hattens stadsvängning. Tog för

säkerhets skull åt slipsen också. Allt var som det skulle vara, kände han lättad. Han drog upp fickuret och såg på det i smyg — jo, han hade gott om tid på sej. Det första man gör är att skaffa sej ett armbandsur, tänkte han. Då blev det slut med läsklockedagarna. Andra byxor skulle heller inte skada. Och så fort som möjligt måste han ha sej en skinnjacka. Här gick han omkring i en kostym som liknade en lite förstorad läskostym.

Han stod där han stod, och han var lite ängslig nu. Hon hade ju aldrig sett honom i helgklädsel... Om vardagarna gick ju var och en som han ville: var man lagerarbetare så hade man blåställ och det var ingen som sa någonting om det.

Nåja, hon var säkert inte av den sorten som såg bara till det yttre.

Han gick ett kvarter utefter Hamngatan och plötsligt stannade han nu på nytt: det var precis här i korsningen som han mötte Ödet en dag i förra veckan.

Precis här.

Han kunde peka på platsen, ifall han ville, men det skulle se underligt ut.

Han såg på den i stället.

Så enkelt allting var, tänkte han. Det var bara det att hon kom cyklande här utför Tvärgatans backe. Han var på väg ner mot filiallagret i ett ärende

och hade egentligen ganska så bråttom. Men just som hon svängde ut här, hans öde, så tappade hon paketet som hon hade på pakethållaren. Han skyndade sej att fiska upp det och sprang bort emot platsen där hon hade stannat.

När han kom fram till henne sa han:

— Hon tappade visst det här.

— Jag tror det, sa hon och han räckte henne paketet och hon tog emot det.

— Det är så där, sa han: bara nu inte orden skulle tryta, tänkte han ängsligt... för nu såg han upp och han upptäckte mer och mer hur vacker hon var. Ljust hår... åtminstone efter vad han nu kom ihåg. Blå ögon. Eller kanske lite bruna? Det spelade nu ingen roll. Frisk, rödaktig hy... eller var hon lite fräknig? Det skulle i så fall bara klä henne.

— Det ser ju vem som helst att man inte ska åka trampcykel, sa hon, det mindes han nu alldeles tydligt.

Han hittade ett ord:

— Nää, sa han... och han fann på fler: Det är då så sant... att en inte ska, sa han.

Då blev hon glad.

— Det är bättre med knarr, sa hon.

— Jo... joo, sa han.

— Menar ni att...

Hon såg på honom med stora, vackra, frågande ögon.

— Jo... joo, sa han.

— Det måste va hälit!

— Jo.

— Vi brukar träffas därborta, sa hon och pekade bort mot sista magasinet utefter Hamngatan, det låg liksom på en halvöspets. Så på lördag så...

— Då kommer jag.

— Så då vill ni träffa mej, menar ni... och inte de andra tjackena?

Han sträckte på sej. Han såg henne tydligare och tydligare. Han hade aldrig sett någon som var så fager förr och nu stod hon och frågade just honom om...

— Ja, svarade han.

Hon blev liksom eld och lågor.

— Annars är det bara Bittan och Eva och Maja som får åka med, sa hon. Men nu så... Men vi kan kanske säga vid magasinet strax hitom, sa hon. Först.

— Jo, sa han. Klockan sju?

Det tyckte hon att de kunde säga. Så steg hon på cykeln och trampade i väg.

Nu fortsatte han... och han såg henne allt tydligare och tydligare, och han undrade nu om hon skulle stå och vänta på den plats där de hade bestämt.

Det var vår i staden... det var lördagskväll i den

Det var vår i Staden. Det var lördagskväll i den. Hon blev vackrare och vackrare. Hennes ögon blev blåare och blåare och det glittrade i dem som av guld. Håret var ljust... och vågigt nu: de mjuka slingorna rann som silver utför hennes mjukt rundade axlar. Hon log vackert med sina röda läppar. Och det doftade gott omkring henne... en doft av sommaren. Blommor i alla färger, både sådana som det fanns namn på och sådana som var namnlösa. Grönska, skir, levande grönska. Vind, sommarvind som satt i sin blå farkost och kastade ut sina girlander.

Allt var hon, hela sommaren, och han ökade ut stegen nu... och hon skulle väl stå kvar på den plats där de hade bestämt?

Och han visste precis vad han skulle göra nu, bara han fick sin första lön

Han skyndade på. Oroligt drog han upp fickuret, men på ett sätt som om han inte gjorde det. Han gav det en smygblick, men som om han egentligen tittade på något helt annat. Han stoppade generat tillbaka klockan i västfickan.

Nu såg han det där magasinet, men han upptäckte inte om det stod någon där och väntade eller inte. Lite längre bort och ut såg han den där andra byggnaden... det var där som de egentligen brukade träffas, vad de nu hette allihopa.

Plötsligt stannade han till. Det var något som började oroa honom. Vad hade hon egentligen menat? Man ska inte åka trampcykel... nä, det höll han ju med henne om.

Det var då som hon sa: — Menar ni att...

Nu hann han inte tänka mer över saken.

Han upptäckte henne! Och hon kom emot honom, men var det verkligen hon? I så fall var hon lite mindre än han hade tänkt. Fast kanske såg det så ut, bara därför att hon hade så stor, vid tröja? Håret... det var inte precis ljust, upptäckte han nu. Lite rödaktigt. Hon var lite blek om kinderna, märkte han, och hon var lite mer fräknig än vad han hade trott.

Hon log inte när de nu möttes.

— Hej, sa han.

— Hej, sa hon med en aning färglösa läppar och det verkade på något sätt som om hon inte kände igen honom: hon såg på honom med stora, frågande, bruna ögon... och till slut var det som om hon verkligen upptäckte vem han var nu. Du kommer, sa hon suckande.

— Ja, sa han.

— Du går? sa hon.

— Jo, sa han.

— Då ljög du då?

— Ljög?

Plötsligt började det stoja borta vid det andra magasinet... och så började det smattra och smälla. Rätt som det var så kom det två motorcyklar fräsande rakt emot dem. De måste hoppa undan. De två ynglingarna svängde av just som de var alldeles intill dem. Hopkuvade gasade de dem rakt i ansiktet. De två flickorna på pakethållarna vinkade glatt. Forts. å sid. 32

VAD ÄR EN DIKTARE? Att dikta? Enligt uppslagsböcker innefattas i ordet dikta bl. a. att omskapa verkligheten, fabulera, uppfinna på fri hand, plebejiskt uttryckt: att ljuga ihop. Dikt är således att omvandla verkligheten. Att fotografera livet sådant det är, skulle inte vara konst, inte verklig dikt. Men beror det inte på vad man fotograferar och vem som gör det? En banal kärlekshistoria tagen direkt ur verkligheten, med en del trassel men efter alla förvecklingar resulterande i ett lyckligt slut, blir sällan till konst. Blir då beskrivningen av en svältande människas kamp för tillvaron, med sjukdom och motgångar, mer konst? Är det motivvalet som spelar roll? Nej! Alberto Moravia har i en av sina böcker beskrivit ett älskande par som kysser varandra, scenen bränner sig in i ens minne genom sin konstnärliga styrka.

Dikt är att kunna ljuga med ansvar och socialt medvetande. En diktare måste kunna skildra verkligheten så att den blir levande, inte en död kopia.

Författarinnan Ebba Richert

om han i viss mån kan kallas epigon av föregående stora diktare, bevarar han sin egen inre syn på det mänskliga.

En fotograf med merkantil läggning och som är villig att tumma på sina

Att hålla mänskligheten flytande genom falska förespeglningar! Det är där konstnären ställs inför en uppgörelse mellan sitt skapande och sitt samvete. Att vara sig själv och följa sin inre övertygelse, om denna går stick i stäv mot tidsandan, kan synas dömt till undergång.

Vad är då tidsandan? Vilka skapar den? Ämnet är alltför vittomfattande och går inte att besvara med några ord och fraser. Det kan pekas på vår höjda levnadsstandard, på de amerikanska gangsterfilmernas skadliga inflytande på vår ungdom, på den dåliga litteraturen och mycket annat. Var och en angriper det han personligen är emot, var och en försvarar det han har merkantil nytta av och slår ner på det som inte angår honom personligen. Idealisterna består sannerligen inte av alltför många i vår tid och i vårt land. De för också en tynande tillvaro i en tid då det proklamerats för att var och en bör se till sitt eget välbefinnande först och främst. Mitt i all denna enskilda egoism gör staten till synes vad den kan för de handikappade i samhället, för alla dessa människor som genom sjukdom eller på annat sätt blivit utestängda från de friskas gemenskap.

DIKTARENS UPPGIFT I SAMHÄLLET

Diktaren är som fotografen som får ett levande material att arbeta med. Fotografen har ett okänt ansikte framför sig. Det beror på honom om hans blick ser enbart till ansiktets symmetri, till det synbart vackra eller fula, eller om han kan tränga genom det synliga och dra upp i ljuset det som lever inom materialet. Vi kan låta fotografera oss av olika yrkesfotografer och bli förvånade över alla de skiftande ansikten vi företer. Den ene har fått fram ögonens värme, det inre leendet, den andre den stelade grimasen, det hårda uttrycket i blicken, det är inte bara hårets kamning eller klädselns färg som blivit avgörande. Det beror på seendet, uppdragandet, detta som är den enskilda fotografens konst och individualitet. Retuschen och linjernas vara eller icke vara blir delar i det stora hela.

Så är det också med diktarens uppdragning och återgivande av verkligheten. Synen med vilken han ser är varje diktares egen egendom. Han kan dela detaljer av den med andra skapande konstnärer men kärnan som är hans jag, förblir ensamstående. Det är det som kallas en diktares särart, att, även

sanningskrav, kan förvandla sin syn genom att ge åt folket det folket vill ha. Den medelålders mannen eller kvinnan med sina börjande ålderstrecken gör sällan invändningar om slapphetsdragen genomgått en för stark retusch och profilen blir ren. Likheten finns där och motsvarar den bild som kunden ännu har kvar av sig själv innan han eller hon hunnit upptäcka sitt eget ansiktets förändring. Likheten finns där på samma gång inte. Förfalskningen har skett. Som den sker när novellskribenten alltid gör hjälten innan ung och vacker och alltid gifter bort henne rikt med chefen. Det är sant men ändå inte sant. Ett förlovet önsketänkande som i det långa loppet måste skada, inte bara den enskilde individen utan hela samhället. Alla unga flickors drömmar skruvas upp, och inför livet sådant de måste möta det, med sjukdom, ansvar för andra, motgångar av allehanda slag som ingen kommer undan, står de främmande och oerfarna. Alla ynglingars fantasier om lyxbilar och rockstjärnor, om de hissande framgångar de matas med från alla håll, blir aldrig verklighet.

Men görs det å andra sidan så värst mycket för att skapa förståelse för de människor som inte passar till hjältar eller hjältninnor i det liv där människans fysiska fulländning dagligen belönas med prispokaler och spaltlånga lovtal till kroppens ära?

Hur tänker och känner samhällets handikappade (de är många och av mångahanda slag), när de läser en förljugen litteratur som alltid tar hänsyn till vad som berör den friske illa (friska mår inte bra av att läsa om sjuka i romaner), men som aldrig tänker på hur den handikappade känner det när han förgäves söker någon att likna sig vid i det han läser.

Diktaren har fått förmågan att vara en andens fotograf, att finna rätt på det som är människan i människan under den yttre fasaden. Det är här han har sin plikt mot de som icke fått den gåvan att kunna genomskåda och återge, att ta vara på allt det väsentliga, fotografera verkligheten med ansvars-känsla utan att bedriva ocker med sin diktarbegåvning i det merkantilas tjänst.

Men också en diktare måste leva och för att leva måste man ha pengar,

Forts. å sid. 21

BJÖRN JONSON

och hans konstnärskap

presenteras

av

Nils-Eric Björsson

"Man ritar inte med händerna utan med hjärtat."

Det är den fine grafikern och tecknaren Björn Jonson som yttrat de orden och det är ett uttalande som är mycket signifikativt för konstnären, det ringar på ett utmärkt sätt in hela hans konstnärsgärning.

Kärleken till de fattiga och deras värld går som en röd tråd genom Björn Jonsons hela produktion, känslan för det som är slitet och fruset och förfallet finner man överallt.

Fattigdomen är ju tacksamt som motiv, inte bara inom bildkonsten; många gånger har det nog utnyttjats utan att det har funnits inre täckning. Men så förhåller det sig inte när det gäller Björn Jonson. Här rör det sig om en äkta kärlek.

Björn Jonson är en realist inom den klassiska skolan, kan man säga. De mästare han hyllar heter bl. a. van Gogh, Millet, Bruegel.

Det är först och främst som skildrare av den gamla förstaden som Björn Jonson har gjort sig känd. Förstadsmotiven dominerar också hans stora produktion.

Kärleken till det fattiga och slitna, det förfallna och frusna är som sagt så äkta det kan bli. Det har sin grund i att Björn Jonson själv har upplevt denna miljö, han känner de gamla kåkarna och bakgårdarna och planken sedan barndomen och ungdomstiden. Han har verkligen upplevt sina motiv.

Björn Jonson föddes 1903 i ett arbetarhem på Kungsholmen i Stockholm. Som barn minns han Maria Sandel, proletärförfattarinnan; hon bodde granne med hans farmor. Trots den ekonomiska knappheten lyste inte kulturen med sin frånvaro i föräldrahemmet; fadern var bildningshungrig och såg till att hemmet inte var

Björn Jonson besitter en känslig hand även när det gäller naturmotiv. Litografen "Värkväll" vittnar om detta.

Om ung kärlek bland gamla förstadskåkar berättar denna litografi som heter "Vårsonat"

Kärleken till de fattiga och deras värld går som en röd tråd genom Björn Jonsons produktion. "Man ritar inte med händerna utan med hjärtat", har han sagt.

blottat på litteratur. Det var alltså inte i en proletär miljö liknande Erik Lindorms som Björn Jonson fick växa upp: där slog ju fadern böckerna ur handen på sonen.

Men det var nu inte på Kungsholmen som Björn Jonson kom att få sina bestående intryck, som han kom att rota sig, utan i de södra förstädernas miljö, dit den försämrade ekonomin tvingade familjen när Björn Jonson var tio år. Det är alltså i denna självupplevda miljö; Gröndal, Aspudden, Midsommarkransen som Björn Jonson kom att söka sina motiv så småningom.

Efter skolan arbetade Björn Jonson först som springpojke, sedan som lärling i en verkstad. Kriget rasade ute i världen och de svåra åren satte outplånliga spår i hans ömtåliga sinne. Han minns livsmedelköerna, fattigdomen; minnena av den sociala misären präglades fast på hans ögons näthinnor.

Björn Jonson började snart på konstskola, men arbetet på dagarna i verkstaden var han tvungen att behålla. För att tjäna litet extra spelade han fiol vid dansbanorna. Musiken är ett arv på fädernet, där flera bondespelmän har funnits. Det är därför helt naturligt att Björn Jonson alltid omfattat bakgårdarnas kringvandrande musikanter med varmt intresse; han har förresten i en lyhörd biografi fångat en sådan "konsert".

Först 1938 tog Björn Jonson det avgörande steget, lämnade verkstadsarbetet och gav sig konsten helt i våld. Det var tack vare framgången i utställningen Unga Tecknare i Nationalmuseum samma år: han blev uppmärksammad och fick sälja några saker.

Nu började teckningar och litografier med huvudsakligen motiv från den gamla förstaden att komma till.

Det var mestadels i vintermiljö som han fann sina motiv. Vintermotiven skulle också komma att dominera hans produktion även i fortsättningen. Nu ligger väl denna års-tid särskilt väl till för en grafiker, och i synnerhet när det gäller Björn Jonson. Frusenheten, tristessen, fattigdomen, ödsligheten kommer här till ett starkare uttryck.

Den gamla förstadsbebyggelsen som Björn Jonson med sådan realistisk skärpa och inträngande känsla har fångat i sin konst är i det

Forts. å sid. 26

Den moderna storstaden är ingenting för Björn Jonson. Helst rör han sig i utkanten av den, eller i gränderna och på bakgårdarna. "Stadsgräns"

Här har konstnären fångat in ett stycke höst. "Höstlandskap med skolbarn"

Vintermotiven dominerar Björn Jonsons produktion. "Vinter vid Trekanten" ger en dov stämning av vardagen kring en frusen sjö.

Varför får jag aldrig en enda...?

av Christel Kriland

— Det är orättvist! sa jultomten.
— Vad är det som är orättvist? frågade hans fru.
— Verkligen *mycket* orättvist! upprepade jultomten.
— Vad är det som är verkligen *mycket* orättvist? frågade hans fru än en gång.
— Att *jag* aldrig får nån julklapp! Alla andra får julklappar men inte jag! Varför får jag aldrig några julklappar?
— Julen är barnens högtid och du är en gubbe! påstod tomtemor. Ro hit med skägget så jag får reda ut tovarna. Annars hinner du inte bli snygg till julafton.

Tomtemor tog fram en gammal rostig kam med fem taggar kvar.

— AJ! Det gör ont!
— Väsna inte så! Vad är det att grina för? Du behöver ju bara kamma skägget en gång om året! Tänk på alla som måste kamma sej varje dag!

◇

— Jag känner inte någon som måste kamma sitt skägg varje dag! sturade jultomten. Jag umgås inte med sådana tomtar.

— Må så vara! tyckte tomtemor, men du grinar för bra litet. Först tjuvade du över att du inte får några julklappar och nu över att du behöver

kamma skägget? Vad ska det bli härnäst?

Men hon skulle inte ha nämnt ordet julklappar!

— Ro hit med skägget, så jag får reda ut tovarna

— Varför får *jag* inga julklappar! Alla andra får julklappar men inte jag! hojtade jultomten igen med sin knariga gamla röst.

”Han börjar bli så gammal, att han blir mer och mer lik ett småbarn”, tänkte tomtemor.

— Vad skulle du vilja ha i julklapp då? frågade hon för att lugna honom.

— AJ! skrek jultomten.
— Jaså du vill ha AJ! sa tomtemor. Då ska du få AJ då!

— Nej! ropade jultomten.
— Jaså du vill ha Nej! sa tomtemor. Då ska du få Nej då!

— Dumheter! ropade jultomten.
— Jaså du vill ha dumheter! sa tomtemor. Ja då ska du få dumheter då! Vänta här.

◇

Hon sprang ut i verkstaden och sammankallade alla tomtenissarna som jobbade där.

Ni måste ge jultomten julklappar i år, annars blir det ingen julklappsutdelning till snälla barn och det vore då både synd och skam. Han har fått för sej att han vill ha julklappar själv.

— Har man hört på maken! ropade tomtenissarna. En sån gammal baby! Vi ger honom väl en skallra?

Jag vet vad han vill ha! sa tomtemor.

Vad då? Vad då! ropade tomtarna ivrigt.

— Han vill ha... Tomtemor såg sej omkring och sänkte rösten. — Nej, jag

tror inte jag skall yppa det. Det är en hemlighet.

- Jo, säj! Säj! ropade tomtarna.
- Han vill ha... DUMHETER!
- Va?

◇

Just precis!

— Hahaha! Den saken är lätt att ordna. Han ska minsann få sina dumheter, det ska han.

— Men skynda er för det är bara tre dar kvar till julafton och ni har många paket kvar att slå in och lacka.

— Lugn bara — vi hinner nog.

Tomtemor skyndade sej tillbaka till jultomten som satt kvar i sin höga stol.

— Var har du varit så länge? frågade jultomten.

Jag tyckte det ringde på dörren! sa tomtemor.

— Vasa? På snurren? frågade jultomten sömnigt.

— På dörren!

— Jaså, den kurren! sa jultomten och nickade till. Han var så sömnig efter allt arbete de sista veckorna så huvudet sjönk ner på bröstet och han somnade in.

◇

Han sov ända tills julaftonsmorrn då han blev väckt på sängen med kaffebricka och julklappar. Det var tre klappar.

Kors vad jultomten blev ivrig när han såg paketen! Han kunde knappt hålla fingrarna i styr.

Kaffet först! Och sockertårtan! beskäftade sig tomtemor.

Jultomten drack kaffet så skällhett att han brände sej på tungan och sockerkakan åt han så fort att smulorna föll i sängen. Det märkte han inte ens för han bara sneglade på julklapparna. Tänk! Vad kunde det vara?

Han öppnade det första paketet med darrande händer. Inuti låg en liten ask. Han öppnade den och ut flög ett pulver som kilade rätt in i näsan.

— Oatschi! nös jultomten så häftigt att kaffekoppen flög bort till andra sidan rummet och gick i kras mot väggen.

— Hahahaha! Jultomten fick sej ett gott skratt.

Vad kunde det vara i det andra paketet då? Jo — det var en liten påse av tyg. Vad kunde det vara i den då?

— Oatschi! nös jultomten så påsen flög bort till andra sidan rummet. Men den kom snart tillbaka — av sej själv! Mystisk påse!

Han var så sömnig efter allt arbete de sista veckorna

Jultomten öppnade den — och ut flög en luden och ruggig råtta.

— Jag heter Filimon jag tralalala! Jag heter Filimon jag tralala och därför är jag så munter och gla! pep råttan och kilade runt på täcket — och under täcket — och pickade i sej sockerkakssmulor under tiden.

Hahaha! Jultomten fick sej ett gott skratt till.

Så öppnade han det tredje paketet under ideliga nysningar.

Det var ett väldigt stort paket. Mycket papper runt. Inuti låg en stor ask. Och inuti den en nästan lika stor ask. Och inuti den en ask som var något mindre. Och inuti den en ask som var något något mindre. Till slut hade jultomten plockat fram 48 askar som alla låg huller om buller. Kvar hade han bara en liten liten ask som knappast kunde vara mindre.

Öppna den du! sa jultomten till tomtemor. Mina fingrar är för klumpiga!

Inuti asken låg en liten liten liten pappersremsa som det stod ett litet litet litet ord på.

— Vad står det på lappen? frågade jultomten nyfiket.

— Det står... DUMHETER! sa tomtemor.

Jultomten höll på att kikna av skratt. Står det verkligen dumheter! Hahaha! Det var det roligaste jag hört!

Tänka sej! Jultomten blev på så gott humör och fick ett sånt långt skratt att det förlängde livet på honom i 25 år... och *det* var allt tur för dej det! Och *dej!* Och *dej!* Och *dej!* Och *dej!* Och mej också förresten!

Teckningar:

ELSIE-BRITT STENQVIST

Jultomten nös så påsen flög till andra sidan av rummet. Men den kom snart tillbaka — av sej själv! Mystisk påse!

DET FINNS människor som är rostfria, individer som borde ha frätts sönder av livets fräna syror och som enligt alla logikens lagar borde ha legat i graven, men som ändå står oemotståndligt glada i livets mitt. Oåtkomliga för sorger och elände hissar de den triumferande signalen:

— Hej!

Fäjar-Pelle var sån. När han sa hej och viftade med den slängiga handen kände man suset från den optimism varpå all utveckling beror. Han var smal som ett spett och kläderna verkade hänga på klädstreck på honom. Han fladdrade fram, brådszig, schavande, vevande och snabb. Det stod vinddrag efter den rymliga kavajen hans, de korviga byxorna och de uppnästa, trubbiga kängorna. Fäjar-Pelle befann sej alltid liksom på dans.

Likt många andra hade han en ungscock där årsringarna satt tätt. Och hur han och hans lågmälda hustru lyckades mätta detta ginungagap, denna matslukande månghövdade hydra förblir en lika stor gåta som den obefläckade avlelsen. Och därför var Fäjar-Pelles brådska, hans snabba språng i tillvaron helt enkelt försök att skaffa mat. Och kläder. Hörde han någon som antydde att man kunde köpa billigare på något ställe så undersökte han ryktet. Han hade falkblick för allt som luktade billigt. På auktionerna rörde han sej som den överlägsne experten och det var på dem han skaffade de seglande rockarna, de fladdrande brallorna. Och det som Pelle själv inte hade användning för det kom på barnaskaran. Tina satt nätter igenom vid Dürkoppen och trampade, ändrade och sydde och alla ungarna var alltid förunderligt snygga. Värst var det med skor.

— Dom är som en tusenfoting, sa Fäjar-Pelle, alltid fattas det på nån fot.

◇

Pelle var slaggare, han styrde över ett sätt slaggvaggor och det fanns inte ett skrymsle i verket som han inte kände till. Han fick sitt namn därför att han alltid inträdde i ett verk med orden "att nu ska här fäjas och bli fint". Han tyckte om namnet, han kände sej adlad av det, för det som stötte honom mest av allt var oordning.

Det fanns egentligen inget anmärkningsvärt med Fäjar-Pelle utom detta att han hade förmåga att lyfta de små glädjeämnena högt, hålla upp dem synligt för alla och visa att det skitiga li-

STORVINSTEN

En berättelse om det osannolika

av Stig Sjödin

vet ändå inte var så tokigt. Han var inte ensam om att ha tre potatislotter på brukets jord, det fanns många som köpte sill tunnvis, det fanns åtskilliga som tvangs räkna i halva grisar där andra vägde i hekton, och att hålla rent och snyggt omkring sej var ett moralbud som många höll i helgd. Och denna historia skulle aldrig ha nått fram till papper om det inte var för en händelse, som inte enbart belyser Fäjar-Pelles lust att leva utan ännu mer visar hur skröpliga människans sinnen är, hur vagt vi värderar och hur laddade med oförnuft, snikenhet och missunnsamhet vi är.

◇

Det var på en auktion det började. Ropar-Johan var på sitt bästa humör och skämtade och drev med alla som kommit till, han kostade till och med på sej att betrakta sej själv i skrattspegel. Ropar-Johan hade en röd näsa av imponerande storlek och den hade räckt till inträdesbiljett i vilket bac-

cussällskap som helst. Men han tillhörde missionshuset och hade aldrig gått vingudens ärenden. Den här decemberdagen brann hans näsa som en snölykta och han visste om det. När han höll opp en gammal fotogenlampa och bad om bud sa han:

— Du Pelle kan behöva lyse när du ska räkna in ungscocken! Pelle stod i första ledet och han log så plirigt och underfundigt han kunde och riposterade.

— Jag tror lyktan du har i nosen lyser bättre! Men den får man väl inte ropa på?

Det var då Ropar-Johan var elegant vänlig tillbaka och svarade att den hade kostat så mycket att impregnera, att han inte hade råd att bli av med den.

Tonen höll i sej trots kylan och när Ropar-Johan kom fram till den paletå med sammetskrage, som lockat Pelle till auktionen hände det som skulle följas av ett långt och invecklat missförstånd.

Fäjar-Pelle bjöd högt för ovanlig-
hetens skull. Han hade provat rocken
som suttit på en valsmästare av den
gängliga sorten och han ville ha den.

— Vid bröllopet i Kanan, har du
vunnit på lotteri?

Fäjar-Pelle såg mystisk ut. Han ha-
de gnetat undan några tior och kände
sej rik. Han log och hans leende gick
inte att tolka. Han visste att om han
såg för osäker ut skulle någon annan
bara på jävelskap gå opp i pris på roc-
ken. Och om han verkade för styv i
korken så skulle också nån missunn-
sam se till att rocken gick honom för-
bi. Så han såg lagom ointresserad ut,
lagom mystisk.

När Ropar-Johan klubbade till Fäjar-
Pelles fördel hände något ytterligare
som stärkte misstankarna om lotteri-
vinst. Fäjar-Pelle betalade kontant.

Ropar-Johan skrek högt så att det
hördes över halva bruket:

— Nu ska ni si att Pelle Karlsson
kommit på den grönaste av kvistar.
Ingen vet fortfarande vem som fick
dom tie tusen som gick hit i november
och om inte vinnarn står här framför
oss, så vill jag gå ut i öknen och leva
på vilda bin och rötter!

Pelle flinade generat, för nu hade
raljeriet tagit en vändning som han
inte tyckte om. Han förbannade inom
sej att han varit så het på gröten och
ovillkorligen skulle visa att han kunde
göra rätt för sej emedelbart. Men
Ropar-Johan gick på.

— Det står i skriften att den fattige
inte har sked när det regnar manna,
men nu ser vi bevis för att det finns
undantag. Fäjar-Pelle hade med sej
skoveln den här gången!

◇

Pelle dröp iväg med sin rock och när
han kom hem och visade ståten för
hustrun hade han glömt historien. Men
lotterivinster har förmåga att löpa
snabbt på tungorna och de växer med
kvadraten på ryktet. Innan kvällen
hade Pelles förmodade vinst vuxit till
femti tusen och efter ett par dar fanns
det folk som ville sätta sitt liv i pant
på att Pelle Karlsson hade vunnit hög-
sta vinsten, och inte nog med det, Pelle
hade förtigit att han upprepade gånger
vunnit och han ansågs god för åtskil-
ligt med pengar.

Fäjar-Pelle teg. Han visste att ett
rykte avlivar sej självt bara det får tid
på sej och att den som försöker demen-
tera det endast förstärker folks miss-
tankar. Men den här gången hjälpte
det inte att tiga. Folk ville att Pelle

Fäjar-Pelle ägde förmåga att lyfta de små
glädjeämnen högt...

skulle ha vunnit en ordentlig drös med
pengar. På långa tider hade ingen bli-
vit så hastigt förmögen som det är me-
ningen att några ska bli av det statliga
tombolahjulet, och nu hade man fått
den uppmuntran man ville ha. Lottkön
den femtonde december ringlade lång
och mäktig utanför pappershandlaren
kråkslott. I december, när folk höll
hårt om pungen och just inga hade råd
att sätta undan till en lott, fick pap-
pershandlarn rekvirera mera lotter och
fick ändå avvisa många med beskedet
att inga lotter fanns att få.

Vart Fäjar-Pelle kom i verket lyfte
man på mössan och gratulerade. Efter-
som Pelle teg så tog man det som be-
kräftelse.

— Du ska väl kosta på dej en or-
dentlig konjak till jul?

— Ska du bygga?

— Känns det inte nervöst?

— Fan, det första jag skulle göra är
att få tänder!

— Ska du överta min motorbåt?
Käringen har tröttnat på sjön och den
är stor, tar tolv vuxna i nödfall!

Anbud och frågor haglade kring
Fäjar-Pelle vart han kom. När han
skakade hand med gratulanter tyckte
han skakningarna rök i hjärtat. Hade
folk inte varit så blinda så kunde de
ha sett på honom att alltihop var
Ropar-Johans påhitt, ett auktions-
skämt som inte borde tas på allvar.

Teckningar:

GÖSTA KRILAND

En kväll strax före jul hade Fäjar-
Pelle ett samtal med sin Tina. De pra-
tade länge innan de drog täcket över
sej. Och ett par dar efteråt inflöt i or-
tens annonsblad en annons som kom
skvallret att få ännu värre fart. Ryk-
tet om att jag skulle ha vunnit på lot-
teri är helt och hållet osant. Intyggar
på heder och samvete Pelle Karlsson.
Så stod det i annonsen. Men man viss-
te ju vad den sortens brasklappar gick
för. Den som verkligen ville bli upp-
vaktad på femtiårsdan brukade tala
om det i en annons där all uppvaktning
undanbads.

Pelle var en jävla filur och han hade
alltid verkat mystisk.

När Tina Karlsson kom till butiken
för att handla till julbaket så trugade
den flinke snålvägaren Broman på
henne en julskinka. Han viftade med
handen och sa att betalningen kunde
anstå. Han blinkade meningsfullt och
alla fruarna och biträdena förstod och
log.

Tina blev handfallen och kom sej in-
te för att låta skinkan gå tillbaka till
rätter ägare. Hon tänkte på barna ock-
så. När hon som påbröd fick den stör-
sta strut karameller Broman nånsin
svarvat till förstod hon att det hela var
ohjälpligt.

Hon berättade alltihop för sin Pelle
när han fått av sej verksotet på kväl-
len och berättelsen interfolierades med
gråt och förtvivlan, som var så äkta
att hade någon av alla gratulanterna
sett henne, så skulle de ha förstätt att
ryktet de burit vidare var falskt in-
ifrån och ut.

Då flög fan i Fäjar-Pelle. Vill dom
ha oss såna, så ska dom få, sa han och
invigde Tina i sin plan. Hon hujade
och slog ifrån sej, men när han gått
igenom detaljerna så teg hon och var
med.

Forts. å sid. 21

S

PÅRVAGNEN rusar ut ur Södertunneln och över Skanstullsbron.

Det är på kvällen, och jag är på väg hem. Som alltid sitter jag och ser ut genom fönstret och uppe på bron ser jag Årstavikens svarta vatten

— endast upplyst av några fyror i segelleden — djupt under mig. En bit bort är Årstabron, och längst bort flammar en neonreklam. Åt andra sidan vet jag vad som finns utan att se ditåt. Där ligger Hammarby industriområde med bl. a. General Motors och Luma, i fonden reningsverket vid Henriksdal.

Spårvagnen glider in vid hållplatsen vid Johanneshov och stannar, passage-

Kolonistugan

av Gösta Pettersson

Tecknare:

BJÖRN HINDERS

rare stiger av och nya stiger på. När vagnen startar ser jag åter ut genom fönstret.

Vad är det egentligen jag så envetet stirrar efter?

Ja, jag vet det faktiskt inte riktigt själv. Kanske är det efter en bit av min barndom, för det jag tittar efter ser jag egentligen bättre när jag blundar.

Utanför fönstret är en stor gräsplan med några träd, och bortom planen är bostadshus, där det lyser i en del fönster, är släckt i andra.

Sluter jag ögonen manas bilden av hur det såg ut häromkring för tjugo—tjugofem år sedan. Då låg det kolonistugeområden i nästan alla stans dåvarande utkanter, så gjorde det även här. Det klungade sig samman flera områden i de här trakterna: Kvarnängen — som delvis låg just på den öppna gräsplanen, Johanneshovs Övre och Nedre, Skansen — som låg alldeles i kanten av gamla galgbacken, Lilla Gröndal — som sträckte sig ända fram mot gamla Huddingevägen, där låg se-

dan Ensta, Sundsborg och andra områden, som jag faktiskt glömt namnen på.

När jag var barn hade mina föräldrar en stuga i Kvarnängens kolonistugeområde, och när jag nu sitter här på spårvagnen och åter öppnar ögonen (det skulle se konstigt ut inför de andra passagerarna annars), tänker jag litet över vad den där kåken betydde för oss. Ja, vad en kolonistuga över huvud betydde på den tiden.

Vår stuga var gammal redan då vi köpte den, var dålig och byggd av nå-

Här kommer jag också att tänka på stugornas namn, båtkajutans hette Kajutan, men vanligare namn var sådana som slutade på ro, hydda, lund och hill. Dessa ändelser bands sedan ofta samman med förnamnet på kvinnan i stugan eller på märken i omgivningen. Några exempel: Lovisero, Margaretehill, Tallboet och Lövhyddan.

Vår gamla kåk hade inget namn, men den var i alla fall familjens sommarnöje under en lång följd av år, och det var ett billigt sommarnöje, och bra.

got slags stumpvirke, möjligen av gamla billådor, fast om det var så måste det varit lådor som rymt små bilar. Som de flesta kåkarna var också vår smyckad med mycket krusiduller på verandan, även fodren kring fönstren var utsirade.

Men en annan sak, trots likheter var stugorna mycket olika. De hade präglats av sina ägare, en snickare hade mycket snickarglädje på sin stuga, en plåtslagare hade kanske fodrat en vägg med plåt. Originellaste stugan i vårt område var nog Kajutan, som helt enkelt var en gammal båtkajuta, som forslats dit och ställdes på en gjuten grund. Man tager vad man haver.

Strax bakom stugan fanns skogen — som sträckte sig bort till Huddingevägen — och där härjade vi ungar och lekte indianer och vita, byggde kojor och förde ett tämligen fritt liv.

◇

Men kolonistugan och tomten var inte bara ett sommarnöje. De var också en god ekonomisk placering. Kolonilanden gav potatis och grönsaker. Vi brukade få så pass med potatis att den räckte från det den första tidiga var klar — den som avåts en söndagsfrukost med sill och snaps — sedan hela sommaren, hösten och vintern.

Kolonilanden gav också bär och frukt till sylt och saft. Stugan och landen blev — åtminstone för min far och troligen för de flesta andra, som ju var till Stockholm inflyttade landsbor — något av förverkligandet av drömmen om den egna torvan.

Sommaren är ju bara en av årets fyra tider och även höst, vinter och vår måste stugan ses till. Jag kommer ihåg vinterdagar då jag stövlade genom djup snö, tillsammans med min far, ut till stugan. De där besöken företogs av två anledningar, dels skulle vi elda litet så att det inte skulle fukta för mycket i kåken och dels skulle vi se efter om någon brutit sig in. Vad inbrotts-tjuvar skulle kunna stjäla har jag aldrig lyckats räkna ut, möjligen skulle det vara verktyg som lämnats kvar.

De där utflykterna till stugan vintertid tyckte jag var roliga. De var det alltid, utom det året då min far var arbetslös och vi hade kaniner där ute, som skulle ha mat varje dag och som det var mitt jobb att fodra. Då blev den tjugo minuter långa vandringen från vår bostad i stan evighetslång.

◇

Sedan vårarna med jobb på tomten och i landen. Vi flyttade alltid först av alla i hela området. Och då innan vi flyttat ut brukade min far och jag ligga över från lördag till söndag. Jag minns väl de där lördagskvällarna med blå vårhimmel över skogen. Vi eldade i den lilla spisen så att den blev röd innan vi skulle gå och lägga oss. Men snart kom den fuktiga kylan smygande ur hörnen, och det knäppte i röret när spisen kallnade. Sedan på söndagsmorgonen när vi vaknade var stugan utkyld, och min far satte ny fyr i spisen och kokade kaffe, som vi drack. Jag minns lukten i stugan om vårarna (ja, vinterlukten var nästan densamma), det var en blandning av fukt och en rå doft av jord.

Så var det jobb på tomten, det var ett slags tävling om vem som skulle bli först klar på våren. Det var ju inte heller bara tomten och landen, det var kanske också ett tak som måste tjäras, eller stugan måste målas, utan eller innan. När tiden sedan var inne för att frön och sättpotatis skulle i jorden fick detta sin speciella charm genom att alla ville vara först. Men — och ett stort men — man fick inte vara så tidig att frosten tog det som kom upp. Det var ett slags balansnummer att klara den saken. "Ännu är det allde-

les för tidigt att så", sa någon. "Ja, man kan gott vänta ett tag", sa en annan. Nästa gång de träffades hade kanske båda sått.

◇

Sommaren kom och alla som bodde i sina stugor gick och pysslade på sina täppor. De gladdes åt att se hur det växte, alla försökte få det bästa resultatet. Sommaren hade också festerna vid dansbanan i följe. Det var dans till musik av en liten trio, bestående av fiol, dragspel och piano, det var skjut- och kägelbana, korvstånd och roulett.

Lördagsdansens feststämning efterträddes av söndagsmorgonens litet yrakna och sömndruckna lugn, och med blågula dukar vajande från många flaggstänger. Vad jag dock bäst minns från söndagsförmiddagarna var att det ofta var männen som gick till sommarbutiken och handlade då, något som annars inte var så vanligt. Dessa söndagsuppköp var nog inte bara för att husmodern skulle få vila sina ben, utan berodde nog också på att lördagsfestandet hade skaffat söndagstörst. I backen bakom butiken låg nämligen männen och drack pilsner, och eftersom det var vanliga korkar i flaskorna på den tiden, kunde säkert en ensam korksamlare få ihop till en ordinär simdyna på en söndagsmorgon.

Efter midsommar började skymning- en falla tidigare för varje dag som gick, och snart var det höst. Kräfttid med fest i bersåer och på verandor, kulörta lyktor och fyrverkeri, grammofon- och dragspelsmusik, sång och skräll.

De mörka höstkvällarna lockade ut svärmar av "pallare" från stan, och ko-

lonisterna ordnade med vaktpatruller. Männen gick två och två med grova påkar. Patrullerna avsåg inte i första hand att skydda frukten, utan träden, som ofta bröts sönder av vårdslösa äppeltjuvar.

Efter den stora höstfesten flyttade nästan alla familjer med barn i skol- åldern in till stan. Det blev tyst och tomt för dem som bodde kvar. "Det här är den bästa tiden, och så våren förstås", brukade min far säga.

Hösten var ju också skördetiden då kolonisterna fick lön för sin odlarflit. Potatisen var det viktigaste, och alla pratade om att det såg ut att bli dåligt med potatisen. Men samtidigt ville alla vara värst, och det var nog många, "som ljög i sin egen pung".

Alla odlade ungefär samma saker, potatis, morötter, rödbetor, röd och vit lök samt kål. Ett år fick min far för sig att han skulle försöka med gurkor. Han la upp en list efter konstens alla regler. Han kunde sådant, hade varit trädgårdselev en gång i sin tidiga ungdom. Grannarna förstod inte genast vartill listen var avsedd och viskade sins emellan om att min far hade kastat upp en gravkulle. Nu slog de där gurkorna småningom mycket väl ut, och nästa sommar var det inget prat om "gravkullar", sådana fanns i många land då.

Hur gick det sedan med de där områdena?

Ja, den växande staden behövde ta dessa områden i bruk för bostadsbebyggelse, och då fick kolonisterna ge sig i väg. Jag tror till andra anvisade områden. Så var det åtminstone i en del fall. Kontrakten — som från början varit långfristiga — löpte under de sista åren på ett år i taget, så stan var i sin fulla rätt. De som kunde — och hade bra stugor — flyttade sina stugor eller sålde dem för avhämtning. Andra högg sönder dem till bränsle, fastän det knappast lönade mödan, en del lät det bara vara som det var.

Arbetslag kom och schaktade undan den fina matjorden — som väl sedan hamnat i våra parker — och började gräva grunder. Snart växte nya moderna hus upp i de områden där det förut stått koloniststugor. En epok i stan ersattes med en annan.

Det rasslar i spårvagnens högtalare, och sedan kommer hållplatsnamnet. Jag reser mig tillsammans med de andra som skall av. När jag sakta går hemåt tänker jag, att det är tur att hållplatserna ropas ut, annars vet man aldrig var man hamnar. Man kan lätt åka för långt när man sitter i tankar.

ELD

Kattens julpengar

NÄR JAG VAR en liten gosse år 1911 — eller möjligen 1912 — drabbades jag i jultiden av en fruktansvärd besvikelse och nästan samtidigt av en stor fröjd. Alltihop hängde samman med julpengarna.

Julpengarna var på den tiden ett svårt problem. Man hade tjugufem öre i veckan i fickpengar och ansågs av många kamrater som en burgen man med fast inkomst. Föräldrarna menade att man borde spara av denna slant och räknade med att man skulle klara sin jul, men när den stora högtiden nalkades blev alltid penningnöden akut.

En vinter i december kravlade min bror och jag och Råpåra omkring i skogen bortom Norra Stadsberget i Sundsvall. Vi släpade en stor drög med ett par säckar efter oss och bar på långa bambustänger som vi i topparna försett med en sorts rakor av ståltråd.

Anledningen till denna expedition var att vi läst en annons i bladen där Skogsvårdsmyndigheterna lovade sex kronor säcken för grankott och tolv för tallkott.

Min fader hade lyssnat till de lysande projekten och satsat några kronor på ståltråd. Metspöna hade vi lånat och drömmen om rikedom hade jag stått för.

Ack, som alla drömmar om lättförtjänta pengar var den dömd att krossas. Det var snö vinter det året i Norrland och när vi kom utanför de plogade vägarna sjönk vi ner till midjan i lös snö, det blev ett förfärligt arbete att släpa drögen, det kändes i armarna när man skulle resa de långa spöna och kottarna satt fördömt högt opp.

Efter en halv dags strävande och simmande i snö hade vi sveltiga och trötta fått ihop en halv säck grankott och hur fasen tallar bar sig åt att föröka sig blev jag inte klok på för tallkott fanns helt enkelt inte.

Modet sjönk hos expeditionen när vinterskymningen började falla. Vi hade nått fram till en liten by, eller ett samhälle med några hus och ovanför dem fanns en talldunge.

Det blev allt tyngre att kravla sig fram i snön, fötterna stelnade i pjäxorna och mellan vanten och vadmalrockens ärm blev handlederna rödfrusna.

Just som vi nådde talldungen hörde vi ett underligt jämrande ljud och när vi gick runt träden pulsande i drivorna såg vi oppe på en gren ett gråstrimligt djur som satt hukat och gnydde och gnällde. Det var en katt. Råpåra sträckte opp krattan och rakade ner katten som dunsade i den lösa snön så det rök. Den försökte fly, men gjorde bara några kravlande hopp innan jag fick tag i den.

Efter en kort kalabalik fick vi ner den i en av de tomma säckarna.

När vi kom ner på vägen nalkades en liten knotig karl med skogsbrallor och sullösa näbbskor. Han lappknäde en aning när han närmare sig och tittade på oss:

- Va f-n gör ni i skogen? sa han.
- Vi plockar kottar, sa jag.
- Ä de så j-la fattigt så bättre mans barn måste hålla på me sånt? sa gubben och spottade brunt i snövallen.
- Vi hittade en katt oppe i tallarna, sa Råpåra.

...en liten knotig karl med skogsbrallor och sullösa näbbskor

— Å tusan, sa gubben och hans ögon glittrade intresserat. Gå då opp te kaptenskan så får ni kaffe. Hennes Mirjam ha vari bortsprungen sen igår å käringarna ha gnulli å gnagt i katta som om de vatt den förlorade sonen.

Detta var goda underrättelser. Vi lämnade drög och redskap och travade opp mot den stora vita byggnaden som gubben pekade på.

I förstun mötte vi en flicka och när jag plockade fram den frusna och lik-som bedövade katten ur säcken ropade hon mot ett inre rum:

— Moster moster, pöjkan kom me Mirjam!!

En stadig kvinna kom utrusande från det inre, styrde rakt på mig och tog katten i famnen:

— Å du min skapare ä hon int levandes etter två dygn i skogen. Å räven har int tatt'na.

Sedan uppståndelsen lagt sig en smula, katten klappats om och flickan burit in gräddetill den fick vi gå ut i köket och dricka kaffe med dopp. Och efteråt kallade "kaptenskan" in oss i finrummet:

— En slant ska ni ha, sa hon och rotade i en gammal valnötsschiffonjé en stund. Sen gav hon oss var sin blank enkrona.

Vi tackade och bockade bedövade av rikedom.

Utanför trappen stod gubben i näbbskorna och han följde oss en bit neråt vägen med sin mjuka knäande gång.

Forts. å sid. 26

DIKTARENS UPPGIFT...

Forts. fr. sid. 11

och pengar får man om man skriver som massan vill ha, och massan stegar sig inför det som den är ovan vid.

Det är sant, men bara sant så länge man inte helt igenom försökt att omvända massans smak, ifråga om livs-syn, litteratur, musik, konst. Inom konsten har de senare åren skett en kolossal uppräckning i vårt land, speciellt inom bildhuggarkonsten, och det har visat sig att det går att öppna allmänhetens blick och smak för god konst. Där har konstnärens samvete, hans envishet att inte låta sig påverkas av den förflackade dåliga smaken, slutligen segrat. Beviset har kommit fram i alla skulpturutställningar runt om i landet som dragit stor uppmärksamhet till sig.

I en tid så merkantilt och tekniskt överdimensionerad som den vi här i Västerlandet upplever, är det den på andens plan skapande människans plikt och skyldighet mot, inte bara den begåvning hon fått, utan också mot alla de människor som saknar möjlighet att själva ge uttryck för sina inre känslor, föra fram det i dikten som på en gång är sanning, konst och verklighet. Ty är det ändå inte att underskatta vardagsmänniskan när vi ger henne det vi utan omprövning fastslagit att hon vill ha? Hos alla människor finns ett obrukat fält som jag inte är alldeles säker om skulle ligga i träda, om de, som fått ordet och skapandets makt i faddergåva, ginge till allmän aktion för att luckra upp och så nya skördar i det.

Ebba Richert

STORVINSTEN

Forts. fr. sid. 17

Och dan före julafton steg Fäjar-Pelle in hos den största kostymräven. Pelle hade en rumpa pojkar med sej. Han bad att få se på kostymer och rockar och han sa rent ut att han inte hade kontanter.

Kostymräven som hette Abel Nilsson hade nästan aldrig gjort en dålig affär, men den här gången glappade det i hans omdöme. Ryktet hade ju varit så envist. Och inte trodde han heller att Fäjar-Pelle var så inpiskad och fräck att han skulle våga sticka in sin näsa och begära kredit om det inte funnits en massa pengar som vinkade.

När både Pelle och pojkarna var klädda oppifrån och ner, så sa Fäjar-Pelle så där lagom knipslugt:

— Vi skriver väl opp det på snön?

— Jaha, sa Nilsson och töar den bort så kommer det ju ny! Haha!

Tina var med flickorna till den enda affär där det fanns färdigsytt. Det var samma visa där. Tina sa som det var, att hon inga kontanter hade. Detta tolkades så att det nog skulle komma ovikta tusenlappar småningom. En vinst av den här storleken kunde ju ingen på bruket lösa in.

◇

Fäjar-Pelle och hans hustru köpte och skrev opp på snön. Det blev julklappar till alla ungarna och Tina fick både kappa och klänning. Pelle kostade på sej en flaska fin konjak och de som såg honom på bolaget i stan sa att han betalat med en femtilapp. Men han behövde ju inte pengar till något annat denna jul.

En bit in på nyåret fick han förfrågningar, försiktiga och hänsynsfulla förfrågningar visserligen, men som antydde att nu skulle det väl vara på tiden att den stora vinsten hämtades och betalning ske.

— Vi har smort kråset, sa Fäjar-Pelle. Det var vad alla ville. Jag har annonserat att jag inga pengar vunnit. Ingen trodde mej. Beträffande betalningen så får jag hänvisa till vår överenskommelse. Jag har vittnen på att alla som bidragit till vår trevna julhelg varit beredda att skriva opp på snön vad vi blev skyldiga. Där står skulderna tills jag kan betala dom.

Fäjar-Pelle var så karsk så att han lät sej intervjuas i ortens annonsblad och det var där han fällde de ord som sen skulle bli stäv:

— Vi har smort kråset, sa Fäjar-Pelle. När någon levat över sina tillgångar och gjort det på ett fullt "hederligt" sätt, det vill säga på folks botenlösa godtrogenhet, en godtrogenhet av ondo, ja, då hänvisar man till Fäjar-Pelle.

Men herregud vilken jul vi hade, sa Fäjar-Pelle många år efteråt. Och han var nog ensam om att skratta, ty alla hade satt fötter under ryktet om hans rikedom.

Till hans heder ska säjas att han betalade allt han tagit ut på den obefintliga vinsten. När pojkarna växt opp och börjat göra förtjänster så las det mesta i det hål som den nästan glömda julen gjort i Pelles ekonomi.

Och Fäjar-Pelle han fick behålla sitt namn, fast det ett tag fanns folk som ville sätta ordet skojare framför hans förnamn.

PARET FRÅN COMPIÈGNE

VID ETT FLYKTIGT möte strax förut hade någon ropat, att det tycks vara lätt att utan egen förskyllan få en lots i det parisiska folkvimlet. Det behövs bara att man räcker det oförutsedda ett lillfinger, så lägger det armen omkring en! Vikar man av utåt kanten av trottoaren och drar upp en karta, hinner man inte se en enda prick förrän den välvillige hjälparen är tillstädes!

Jovisst, men den lille man på Place de la Republique, som nu plötsligt gjorde sig fri från en fantasi eller en efterhängsen tanke, denne gulgråhade man hade inte sett mig fiska upp "How to see Paris". (Det är en vägvisare jag fick av en amerikan våren 1947, då det fortfarande var så gott om utländska soldater i staden att man nästan överallt befann sig i sällskap med ett par av dem.) Mannen erbjöd inte heller sina tjänster, utan bad i stället själv om hjälp med att hitta den rätta linjen på metrokartan ovanför stationen. Varken hans snedställda, klippande ögon eller hans stela läppar rörde hans avsikter, men att han inte behövde hjälpen, var tydligt. Det framgick av hans likgiltiga väntan medan jag tog reda på linjen åt honom. Kan-

ske han helt enkelt var sällskapssjuk. Så många som tiger i Frankrike just nu, kunde han ha råkat ut för en hel del besvikelser när han försökt få tala. I så fall var vi olycksbröder. Jag hade själv konfronterats med en ny, man kan nog säga ofransk återhållsamhet bland personer som förut torde ha hört till de mer talföra. Därför är det möjligt att jag nu såg lika hoppfullt på honom som han på mig. I varje fall höll han sig intill mig då jag gick nedför trappan.

◇

Vi talade om att det var på Place de la Republique general de Gaulle skulle tala och om att författaren i regeringen, Malraux, lovat att han och generalen skulle göra klart för Paris' arbetare att de som kommit till makten inte var folkets fiender.

Nere vid biljettluckan upptäckte jag att han fortfarande var med, fast det varit lätt att låta till exempel de två algerierna skilja oss åt. Konstigt — nu

tänker man genast *algerier*, om man ser en sådan. Det är plötsligt som om algerierna utgjorde ett "inslag i gatubilden", på samma vis som de främmande soldaterna tiden närmast efter kriget. Förr såg man dem överhuvudtaget inte, eftersom man ju oupphörligt möter andra som skiljer sig mycket mer från fransmännen.

Min följeslagare var mig trogen. Inne på stationen stod han så nära mig som om han sökte skydd. Och kvinnan som gick av och an framför oss — enkelt klädd men ändå en smula frappant — sneglade verkligen på honom som om hon ville honom något ont. Hon var smal och mörk som han, men hon var säkert mer fransyska än han var fransman. Hans österländskt släta kinder skilde sig ifråga om färgen från såväl hennes som de två algeriernas.

— Tretton tusen har arresterats på en gång, sa han oroligt.

Det var ingenting att rätta, annars var det enligt tidningarna 3.000 algerier som blivit arresterade efter den senaste "terrorvägen".

Liksom jag reste han endast den korta sträckan till Strasbourg—St. Denis, och i stället för att byta linje, avbröt han åkturen, liksom jag.

Teckningar av

MAJKEN BANNER-WAHLGREN

— Det är femhundra tusen algerier i och kring Paris, sa han och såg sig hastigt om.

— Knappt tvåhundra tusen, sa jag.

— No no no! 500.000, messiö!

Det finns även nu människor som har ett egendomligt behov av att förstora alla siffror. Man kan tycka att det för närvarande borde vara lockande att ge sig hän åt förminskningsfantasier i stället.

Då vi kom upp på boulevarden, märkte jag att kvinnan från station Place de la Republique fortfarande fanns i vår närhet. Min följeslagare märkte det också och gick så nära mig som möjligt.

— Inrikesministeriet har fått förslag att låta deportera alla manliga algerier i åldern mellan femton och femtio år, sa han ännu mer spänningsfyllt.

Det började bli svårt att motstå hans tydliga önskan att själv bli räknad till dem som hotades av deportation. Men dagen förut hade det frestat mig att se om någonting var förändrat uppe i se om så kallade arabkvarteren. På varanda bänk på Rochechouart satt det fyra eller fem "färgade". Min nya följeslagare påminde verkligen inte mer om dem än han liknade de danskar som vi passerade här på Boulevard Montmartre. Varför talade han hela tiden som om algeriernas öde var hans?

Kvinnan, som jag trodde att vi för länge sedan kommit ifrån, dök plötsligt upp igen. Och gick till attack! Det var inte mig, utan fortfarande den andre hon glödde för. Men det var inte kärlek, som drev henne att förfölja honom. Det kalla, stela ansiktet och strömmen av glödande ord vittnade i stället om den djupt förorättades raseri. Behovet att överfalla honom hade blivit henne övermäktigt. Men han gjorde kvickt helt om och försvann. Ordströmmen drabbade mig, som inte kunde urskilja så mycket som en bokstav. Säkert förstod hon snart att jag inte alls begrep vad hon talade om, men hon fortsatte ändå, för att demonstrera sina känslor — och dem kunde ingen missta sig på.

◇

Det var i den kortvariga skymningen och parisarna flanerade, men ingen tittade på oss där vi stod mitt i den glidande mängden och fixerade varandra. Det slog mig att hon var lik filmskådespelerskan Arlettay. Inga brutna, komplicerade drag. Ansiktet

var så "rent" att det var svårt att tro att någonsin ett mjukt leende skulle kunna komma till sin rätt där. Men hätskheten mot en skurk kunde det ansiktet uttrycka!

När kvinnan släppte mig och lät mig fortsätta, räknade jag med att få försaka också mannens sällskap. Men på des Italiens hade jag honom bredvid mig igen. Han visste vad kvinnan talat om. Med klippande ögon och sorgmodigt tunga kinder berättade han att de kommit att älska varandra, fast hon var gift.

— Nu är hennes man död, och nu vill hon ge mej skulden. De var innehavare av hotellet där jag var portier. Hon blev förälskad i mig och jag i henne. Så blev mannen sjuklig och drog sig tillbaka. Hon och jag skötte hotellet. Mannen visste inte vad han hade för sjukdom. Det är inte rätt, sa jag. Det är inte rätt att undanhålla en sjuk människa sanningen. Jag gick till min chef, hennes man, och sa vad det var som tog från honom de sista krafterna. Han frågade då om han skulle dö. Så måste jag säga det också. Jag måste säga sanningen. Då bad han om att få komma till lasarettet, och där gav de honom sprutor så att han låg

Kvinnan, som jag trodde vi för länge sedan kommit ifrån, dök plötsligt upp igen. Och gick till attack!

i en dvala till slutet. Men han hade åtminstone fått ärligt besked, innan han gav sig av på den resan som är den kortaste och ändå den längsta. Det säger änkan var fel! Hon säger att jag tog livet av honom när jag förklarade för honom varför han inte blev frisk. Hon körde bort mig från hotellet, därför att jag sagt sanningen. Vi hade älskat varandra nästan i tre år och så med ens hatade hon mig därför att hon hatade sanningen! Och nu har hon följt efter mig hit till Paris, messiö, för att upplysa var och en om att jag har dödat hennes man! Alla hennes ord, allt det hon föll över er med, messiö, betydde bara att den som säger sanningen måste fördrivas innan lögnerna kan passas ihop till ett helt. Det var ju bara sanningen som skilde dem åt, messiö!

◇

Vi visste fortfarande inte varandras namn eller nationalitet. Men jag fick en känsla av att han försökte montera in den katastrof, som drabbat kärleken mellan honom och änkan, i ett större sammanhang. Hans lycka hade krossats därför att sanningen och lyckan inte hör ihop i Frankrike numera. Andra offer hade hellre sanningen än lyckan. Hans öde var oupplösligt förbundet med sanningens.

Så tolkade jag hans ord och tonfall. Och sådana stämningar brukar säkrast finna fäste hos "tredje mannen", hos den som "inte har med det här att göra", hos dem som "intar något slags egen ståndpunkt", de där spridda existenserna som saknar all betydelse när de verkliga parterna samlas till överläggningar. Jag förstod att jag missat mig, när jag trodde att han ville räknas som algerier. Friheten var algeriernas sak, jämlikheten var fransmännens sak. Återstod broderskapet. Utkastad från hotellet i Compiègne, där han trott att hans framtid var inrymd, förföljd och bespottad av den kvinna som han älskat i tre långa väntans år, hade han anslutit sig till ett osynligt brödraskap, som varken Parispolisen eller kvinnan från Compiègne kunde få honom utesluten ur.

Vi vek av från boulevarderna, där mjölkbarerna nu låg lika tätt som på andra håll i världen. Först tvekade han att följa med in i gränden som svängde iväg, man kunde inte se vart. Men han såg sig omkring, och sedan tordes han inte avstå från mitt sällskap. Han hade sett att den hatfulla kvinnan inte var långt borta.

Han gick och pratade. Det blev mörkt omkring oss, men fortfarande lyste en liten, liten bar här och där. Till sist kom det för mig: han har ännu inte fått sin apéritif, det är därför han anförtror sig åt en främling, som ingenting kan göra åt hans olycka eller hans hemlöshet. Men jag misstog mig igen. Han vågade sig inte alls in på någon lokal, där det när som helst kunde bli razzia.

— Fast så länge razziorna och skottlossningen fortsätter, är det ännu litet kvar innan min stund är inne, sa han som om det slagit honom att han kanske borde lugna mig. Det är inte den sortens razzior, som de som brakade loss uppe i Montmartre i morse, det är inte den sorten jag går och väntar på.

— Var det orätt att ni talade om för den sjuke, att han inte kunde bli frisk, så är det väl ändå ingenting som polisen befattar sig med, sa jag. Kvinnan kan lika lite som någon annan bevisa att det var därför han dog. Finns det förresten något i den franska lagen som säger hur mycket man får yppa för en döende?

◇

Återigen hade jag missförstått honom, därför att jag ännu inte gjort fullt klart för mig att den vändning hans liv tagit hade en så djup innebörd, att kvinnan från Compiègne bara var en liten symbol. I Paris hade han fattat sin bestämmelse och i viss mån försonat sig med den dom kvinnan fällt över honom, därför att det som väntade honom var av så gränslöst mycket större betydelse. Det där i Compiègne var bara ett futtigt intermezzo i ett liv, vars verkligt stora händelser var nära förestående.

— Ni minns holländaren, som kom dinglande och snubblande i Berlin 1933 när riksdagshuset var påtönt av riksvärnet? frågade han i mörkret mellan den ena och den andra barens lampskenen. Det var min bror, det! I flera, flera månader hela världens dumma stumma van der Lubbe. Han blev hängd — och sedan behövde inte den ene lögnaren krossa den andre lögnaren, utan när syndabocken var funnen och expedierad, kunde de komma tillsammans och foga ihop sina lögner till en stor, odödlig lögn om den anonyme anstiftaren bakom det eländiga redskapet van der Lubbe! Sedan var det inte mer med den hängningen. En annan av mina bröder kom lagom till Roms brand år 64, fortsatte han.

— Tur det då, mumlade jag på ren svenska. Men vad jag menade var tur, var bara att jag inte hunnit fråga om han var holländare.

Säger en stackare, som känner sig hotad i Paris 1958, att den ene av hans bröder var i Rom år 64 och den andre i Berlin 1933, är det inte alls säkert att han inte blir stött om man låtsas tro att det är fråga om ett romerskt, holländskt eller tyskt brödraskap. Tydligen var det alltjämt ett brödraskap av helt annan natur han åsyftade, än det som kan komma på tal hemma till vardags.

— Liksom vår stackars bror i Berlin ville vår romerske bror hjälpa till att släcka. I stället blev han utpekad som redskapet. Nero behövde en som inte kunde tala eller svara. Det behövde Göring också sedan. Alla sådana får behov av någon som inte kan tala eller svara, det lär oss historien, messiö. Och nu är jag i Paris. Jag är rädd, och kan ändå inte ge mig av härifrån. Tror ni att någonting händer snart? Som sagt, den vanliga skottlossningen och de vanliga razziorna oroar mig inte. Förstå mig, messiö — till sist kommer den natten när allting förändras. Då är det slut på mitt kringirrande. Då vet jag att endera parten tröttnat och släppt lös den avgörande händelsen. Blir det brand eller vad blir det? Ni ler, messiö. Men jag vet mitt öde. Jag kommer att förvandlas till en stum, slö, dum van der Lubbe, och så säger man att jag tiger av fruktan för anstiftaren, som har använt mig som redskap. Varför skulle man någonstans — i Rom, i Berlin, i Paris, i ert hemland, messiö — offra de verkliga missdådarna när det finns sådana som jag och mina bröder att hänga? Jag vet att den stund snart är inne då man söker den som är slav under sanningen. Lite hjärntvätt, messiö, så är sanningen utplånad, och snart kan ni läsa i *Le Monde*, messiö...

— Nej, i *New York Herald's* Parisupplaga, sa jag för att visa lugn och besinning.

Men vad jag skulle komma att läsa, blev aldrig sagt, för nu upptäckte han att någon kom mot oss i den nyss tomma delen av gränden. Trots mörkret såg han genast att det var kvinnan från Compiègne. Jag tyckte det var en fin bekräftelse på att de länge varit ett älskande par.

Den hätska, oförsonliga före detta älskarinnan måste ha sprungit runt ett helt kvarter för att kunna genskjuta oss här. Och hon kom mot oss med

Forts. å sid. 26

två dikter

av Birger Vikström

Medicinman

Under allehanda besvärjelser
kokar förste medicinmannen sina sällsamma örter,
lägger döda ben i norr och söder,
utför en monoton dans kring den sjudande grytan
och tillsätter oxblod, vört och kummin.
Avsmakar med en sked och grinar illa
under masken som ska besvärja gudarna,
bugar sej i fyra riktningar,
lägger bark från ett tvevuxet träd i grytan
och får äntligen fram slutprodukten:
streptomycin.

Hans ögon lyser av en hektisk glöd
medan han suger upp den kusliga dekokten
i en skräckinjagande spruta.

Som besatt av okuvliga demoner
lämnar han under lömskt mumlande
sitt svaveldoftande medicinkokeri
och hemsöker med sin spruta
en intet ont anande patient.

Fotograf

Jämförlig med en stor konstnär,
med Rembrandt och Picasso,
är detta ställes fotograf.
Han tar aldrig ett gruppfoto
likt dilletanterna, som med lådkamera
avbildar ytlagen hos en ointressant familj.
Han ber aldrig den poserande att se gladare ut,
som de bedrövligt industrialiserade
polyfotosproletärerna har för sed.
Han ber endast sitt offer att andas djupt,
väl vetande att luftens beståndsdelar
är varje människa till nytta.
Sedan låter han sina lampor lysa,
besvärjer underligt ringlande rör
och fingrar på magiska kontakter och skruvar.
Tränger så in under människans yttre mask
avslöjande hennes inre egenskaper
i livligt uppskattade stillfotos.

PARET FRÅN COMPIEGNE

Forts. fr. sid. 24

sådan fart, att den sorgsne lille mannen, som nyss visat att hans fantasi var desto större, inte hann föreställa sig något sätt att försvinna. Vända om och fly på snabba fötter, var att ta en risk — det kunde tolkas som man haft något med eftermiddagens attentat att göra.

◇

Kvinnan ställde sig framför honom, men hon vände ansiktet mot mig, riktade sina ord mot mig. Om det var samma ord som strömmade vid den förra attacken, var ovisst, men att raseriet var detsamma, kändes då jag träffades av blickens ljus och röstens ljud.

Även mannen började tala, och vände sig till mig precis som hon. Antagligen hade hon kallat honom ett eller annat, eftersom han nu plötsligt nämnde att han var född i Indonesien som son till en fransman och en indonesisk kvinna.

Så länge båda talade till mig utan att lugna sig, skrämde de mig mindre än när han grep henne i armarna och hon tystnade.

— Anmäl mig för polisen, ma'm, sa han och talade så att jag också skulle förstå. Du säger jag har dödat din man. Så ange mig då för mord! Vad gör det, när den oskyldiges stund i alla fall är nära. En fiende, till och med en slagen fiende, kan utkräva hämnd. Den oskyldige efterlämnar ingen hämnare. Någon måste likvideras. Och vem annars, om inte sanningsslaven. Vittna mot mig, ma'm. Vittna att jag offrade lyckan för sanningen. Sedan kan alla snart läsa att jag sov lugnt natten före exekutionen och dog utan att ha yttrat ett ord, och att parterna överenskommit att fördöma allt våld och börja förhandla i Alger eller kanske i de la Forêt de Compiègne...

Kvinnans ögon hade haft en hård glans, men nu speglade de oändligt uttrycksfullt den oro och medkänsla hans underliga prat uppväckte hos henne.

— O min älskade, snyftade hon och kysste honom en — två — tre — fyra gånger på kinderna.

Om det var slutet på historien, kunde ingen veta, men jag tyckte det borde vara det. Dessutom skulle jag inte bo på hotell i natt, utan privat, och det ända borta vid rue Périer, så jag hade skäl att börja avlägsna mig från denna del av stan.

BJÖRN JONSON ...

Forts. fr. sid. 13

närmaste utplånad nu. De gamla höga träkåkarna, uthusen med sina soptunor, planken och täpporna som han så minutiöst har återgivit, har fått ge vika för sovstaden.

Men den moderna förstaden har Björn Jonson inget intresse av. Han kan inte engagera sig känslomässigt i den. Och då bryr han sig inte heller om att försöka fånga den i sin konst.

"Man ritar inte med händerna utan med hjärtat."

Björn Jonson nådde en stor framgång, fick sitt genombrott på sin första separatutställning, 1942 på Galerie Moderne i Stockholm. Både kritiken och publiken applåderade.

Här dominerade naturligtvis förstadsmotiven, men också människoskildringen hade fått sitt utrymme. Liksom hos van Gogh hade ett par utslitna skor fått bli motiv, några andra ovanliga motiv var en hopvikt tidning med krigsrubriker och några sönderlästa böcker.

"Han är den smeksamma linjens och de oändligt fina valörernas tecknare", skrev en kritiker om hans utställning, "och hans värld är den naturalistiska vardagens. Med inträngande skärpa fördjupar han sig i de små tingen i omgivningen".

Björn Jonson kom sannerligen att infria de högt spända förväntningar som denna utställning ställde på honom.

Björn Jonsons känsla för de fattiga och deras värld, de som lever på livets skuggsida, är något som inte bara kommer till uttryck när det gäller att skildra barn- och ungdomens miljö. Han kom så småningom att göra en del resor, London blev det första målet. Och här var det hamnkvarters dockor som han uppsökte, krogarna och fattigkvarteren. Likadant när han kommer till Paris, naturligtvis måste han hämta motiv även här från stadens fattigkvarter.

Den proletära miljön är alltså Björn Jonson trogen under alla omständigheter, den söker hans ritstift upp överallt.

Men det är inte bara förstadsmiljöer, fabriker och arbetarkvarter som Björn Jonson kan fånga. Han flyttade så småningom från sin förstad och kom naturen nära. Därmed inleddes en ny fas i hans konstnärsskap. Han kom att skapa en rad alldeles utsökta teckningar

KATTENS JULPENGAR

Forts. fr. sid. 21

När vi kom fram till drögen och bambustängerna som vi lämnat i snöhögarna sa han:

— Gå ner te fället om ni ska ha kött. Och han pekade.

Jag glömmer aldrig när vi kom till hygget som gubben visat oss. Där låg långgranar nyfällade i den höga snön. De tunga kronorna myllrade av kottar. Det var bara att plocka och plocka medan en känsla av stark rikedom växte i själen.

Det blev en av de rikaste jular jag upplevt. Vi sålde för arton kronor kottar och så kom kattpengarna på toppen.

Av detta lärde man att pengar får man genom flit och strävsamt arbete, men det viktigaste är att man råkar på en katt och en kaptenska. Och sådana är sällsynta.

och grafiska blad med naturmotiv. De vittnar om vilken fin lyrisk känsla han har; de har samma skärpa och valör som hans övriga saker, men de är mer intima, mjuka. Vi nämnde tidigare att vintern var Björn Jonsons årstid, och inom denna naturskildring kan vi möta många känsliga och fint stämde vintermotiv: ibland ett landskap, ibland en detaljrealistisk studie som låter några frusna buskar avteckna sig mot vinterns välde.

◇

Björn Jonson som miljö- och naturskildrare — naturligtvis får man inte heller glömma bort hans människostudier. Han är en människoskildrare också med fina kvaliteter. Han kan teckna barn och unga, veka ansikten, han kan skildra fattiga, slitna människoöden. Ofta fångar han sina människor bakifrån, låter deras ryggar och axlar — för det mesta kutiga och böjda — berättas om deras tillvaro och levnadsöde.

Björn Jonsons starka inlevelse och känsla i motivet har vi betonat, hans tekniska kunnighet får vi inte glömma bort att nämna. Nu spänner väl inte hans motivval över några större områden, är inte särskilt rikt differentierat, men i gengäld är det ett mästerskap som han utvecklat inom sin miljö.

Det är en mycket helgjuten insats som Björn Jonson står för i vårt konstliv, han har en känsla och skärpa i stiftet som får oss att betagna dröja inför hans verk.

Julkalas hos Oden

1

En skål till dig, min sköna dam,
för dina äpplen! Skål — och kram!

2

Ni, mina båda duktiga vänner,
mina präktiga kunniga följesvenner,
ni får varsin tallrik att äta ur,
när ni kommer hem från er luftiga tur.

3

Min älskade maka, trogen och huld,
ett smycke du får av ädlaste guld.

4

Min son, sköt om dig mycket väl,
så att ingen skjuter dig ihjäl!
Ett livförsäkringsbrev jag ger dig.
God jul! Och akta dig — jag ber dig!

5

En spinnrock jag ger er, förtjusande trio!
(Den kostade tjugutvå och tio).
Spinn nu med om möjligt än större brio!

På själva julafton har Oden inviterat släkt och vänner (som omfattar inte bara gudar och gudinnor utan också ett antal djur) till kalas. Vänligt, fornordiskt och enögt plirar han på församlingen, och så tar han fram en stor säck med julklappar, myser i sitt mytologiska skägg och läser med gudafaderlig stämma upp ett antal verser som han egenhändigt har plitit ihop.

Nu undras om ni med ledning av julklappsverserna kan tala om vad gåvornas mottagare heter? De hör som sagt allesammans hemma i vår gamla kära nordiska gudasaga.

Gösta Knutsson

6

Fyra par skor finns i detta paket.
Det passar väl dig i synnerhet!

7

När i morgon ditt liv skall börja på nytt,
så ät dina skulor i denna ho!
Jag har snickrat ihop den själv må du tro —
för din skull har inga mödor jag skytt.

8

Min stora starka pojke, här du får
något att hålla i när åskan går.
Glöm inte, borta eller på din kammare,
att aldrig skiljas ifrån denna hammare!

9

En saltsten till dig att slicka på!
Dina fyra magar ska njuta då!

10

I detta paket i regnbågens färger
finns något som du kan blåsa i —
En melodi av Peterson-Berger
eller kanhända en hel symfoni!

★

TÄVLINGSKUPONG

1	6
2	7
3	8
4	9
5	10

Namn

Bostad

Postadress

Tävlingskuverten

som måste vara märkta "Julkalas hos Oden", skall vara Status redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1960. Endast en tävlingskupong får finnas i varje kuvert. Lösningen och pristagarnas namn meddelas i Status februarinummer 1960.

Följande priser

utdelas för de först öppnade rätta lösningarna: första pris 100 kr, andra pris 50 kr, tredje pris 25 kr, fjärde pris 15 kr och femte pris 10 kr. Dessutom blir det tre priser i form av gratisprenumeration på Status under ett år.

Place Pigalle

CIRKUS- HOTELLET

*Gösta Kriland
ritar och berättar
om sammanträffande med
gammalt fint cirkusfolk
på resor i Europa*

Gösta Kriland fick av cirkusfolket tips på ett verkligt bra hotell. Det låg strax ovanför Place Pigalle, där nattklubbarnas ljusreklamer leder vandraren till Paris nöjescentrum.

EN HÄRLIG februaridag! Det ligger vår i luften. All snön som vräkte ner för några dagar sedan har nästan smält bort. Stora vattensamlingar på gården mellan stallängorna. Det droppar från taken. Några små cirkusbarn utnyttjar tacksamt tillfället att få en riktig rotblöta. Titta! säger en sexårig grabb och drar upp byxbenet en bit, titta, det var här som isbjörnen bet mej.

Det kommer helt naturligt som gällde det ett myggbett.

Utanför rovdjursstallarna håller Altmeister på att göra upp räkningen med köttleverantören och hans medhjälpare. Dagens förråd har fyllts på. Det är inte litet som går åt i detta stora hus-håll.

Strax intill är domptörens cirkusvagn parkerad. Han vill inte som många av de andra artisterna bo ute på stan. Han vill finnas tillhands om något skulle hända. Rovdjur är känsliga... och en dyrbar kapitalinvestering. Den lämnar man inte vind för våg. Solen värmer och den synnerligen framgångsrike domptören trivs synnerligen gott. Han sträcker på sig och drar

in den första vårluften i djupa andetag. Om någon månad bara skall cirkusen bryta upp från sitt vinterkvarter.

— Då skulle ni vara här! säger han. Då kan vi bjuda på något helt annat och mycket större! Det här är bara småpotatis. Han kikar förstrött på sina nävar som är ärriga efter kungstigers bett.

— Jag gillar mitt jobb, säger han, jag trivs med resor och nya intryck... som för övrigt inte kostar mig ett öre. Dessutom... får jag nya kontakter... träffa nya människor... även berömda sådana. Häromdagen var kungen och drottningen av Grekland här. Jag känner Ali Khan. Jo. Har man framgång i det här yrket kan det bli en bra slant över och då kan man ordna det bra för sig.

Vi sätter oss på trappan till husvagnen och dricker ett glas vermouthe. Under tiden putsas hemmet upp av flitiga händer. Clownen Beppo har ryckt in som måleriarbetare. Allt skall skina som nytt när man ger sig iväg.

Det vilar en ljuvlig förmiddagsro över cirkusplatsen. De enda störande avbrotten är besynnerliga och för en

utomstående svårbestämbara läten och buller från stallar och förråd.

Vi talar om Paris, om Medrano och Cirque d'Hiver, dit vi inom några timmar skall resa.

— Pass opp i Paris, där är farligt nu, säger den modige tigertämjaren.

Vi returnerar varningen och pekar på tigerburarna. Det är dags för utfodring och väldiga gap med vassa tänder verkar betydligt farligare än Paris by day eller night.

— C'est rien!! säger tigermannen och rycker på axlarna. Araber och poliser i Paris är mycket värre. Dom skjuter.

Och vi får veta att en parispolis är ungefär det värsta som kan drabba en här i livet. Tigrar, bah! och han bjuder oss att stiga på i buren, men vi väntar nog och prövar på de franska poliserna först.

Inför avresan får vi även av de övriga artisterna vid Cirkus Krone i München råd och anvisningar. Bl.a. många hotelladresser. Vi bestämmer oss för "Ideal". Det lär vara bra, även om det inte är det elegantaste hotellet. Ägaren har jobbat vid cirkus, många

artister bor där, det har atmosfär och man får koka på rummet om man vill.

Detta med matlagningen, "kokningen", är en viktig sak för många cirkus- och varietéartister. Den ekonomiska faktorn är naturligtvis att räkna med i första hand — men inte bara den. Kokandet och stekandet på hotellrummet ger en trivselkänsla, ett surrogat för hemmet, som är betydelsefull för farande svender.

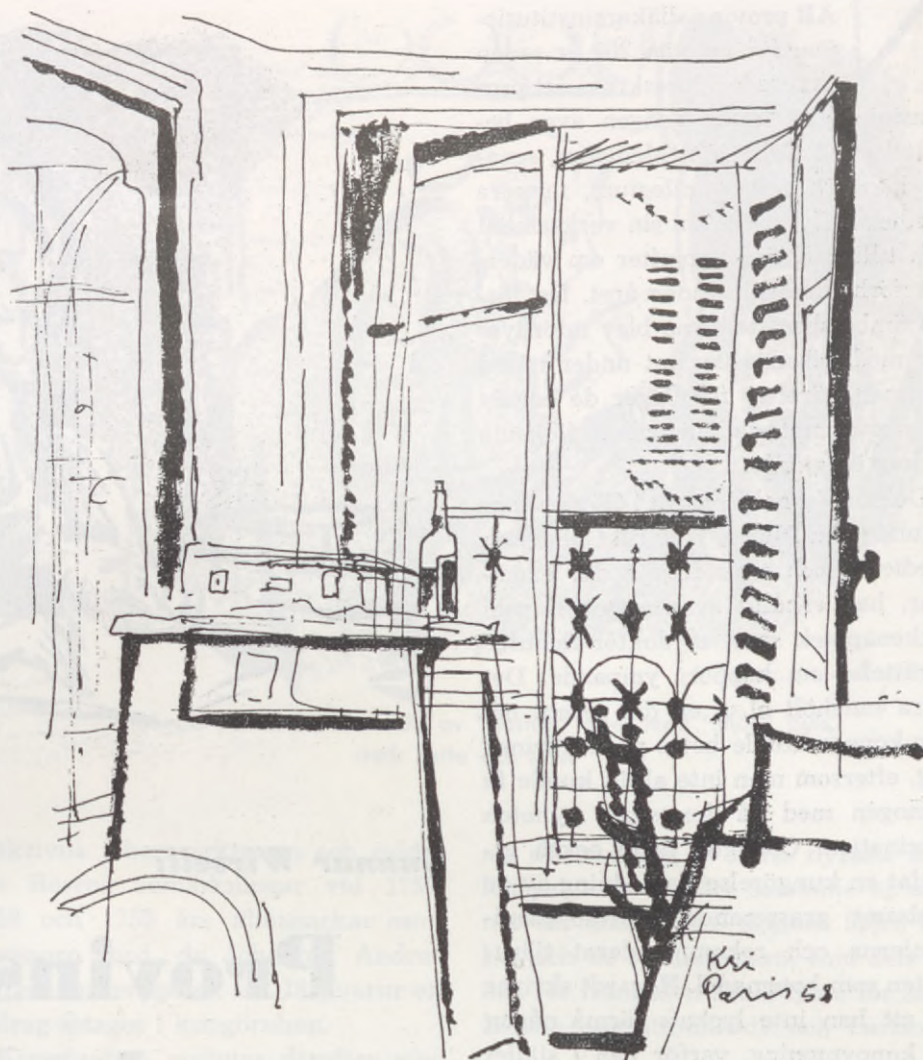
Vi kommer till stan vid tolvtiden på natten och letar oss fram till hotellet genom ett mulet och fruset Paris. Hotellet ligger strax ovanför Place Pigalle. På vägen dit passerar vi förbi de upplysta nattklubbarna, som ligger vägg i vägg. "Viel Fleisch" hojtar inkastaren till några tyskar som i samlad tropp förväntansfullt gör staden.

Så förbi gamla fina Atelierteatern och vi är framme. Vi läser Confort på dörren så vi förstår vad som väntar oss.

Portierlogen ligger i mörker och när vi ringer på klockan dyker en gräddvit Grand Danois upp i båset och hälsar oss med ett ljudligt skall. Det låter inte särskilt välkomnande.

Det är bara att slå sig ned och vänta. Så småningom stultar den sömndruckne värden fram, en trind 50-åring med stubbigt grått hår. Inskrivningen klaras av sedan vi hänvisat till den rumsbeställning vi tidigare skickat honom med rekommendationer från en artistfamilj.

— När skall ni börja arbeta — frågar han.

Hotellrum i Paris består av speglar, skåp, en massa dekorationer och småprylar i alla hörn samt en jättestor säng. Den sistnämnda ser vi inte mycket av här, men däremot en flaska rödvin, som tycks tillhöra inredningen

Vi klarar upp missförståndet genom att påpeka att vi visserligen arbetar, men att vi inte vare sig kan hänga i trapets eller slå saltomotaler.

Intresset för våra personer minskar märkbart hos den gode värden. Han ser besviknen ut.

— Jag har spelat trumma i många cirkusorkestrar, säger han och stramar upp sig när han räknar upp namnen på en rad för oss okända, men som vi förstår ytterst välrenommerade företag.

Tre trappor upp i slutet av en vindlande smal korridor, som man helst bör passera sidledes, ligger vårt krypin. Rum är nog inte rätta ordet. Golvytan räcker för en fullvuxen person åt gången. Den andre har att välja på två utvägar. Antingen kan han ställa sig i det jättestora klädskaftet eller också intaga horisantalläge på någon av de två jättesängarna. En naken glödlampa i taket sprider sitt festliga sken.

Kokplattan finns där. Kvarglömda brödsmlor vittnar om att den nyligen varit i användning.

I alla fall är det ett cirkushotell. I en låda hittar vi ett tummat nummer av "Echo", cirkusfolkets egen tidning som huvudsakligen innehåller uppgifter om lediga engagement. Och i morgon skall vi "arbeta".

Poliserna i Paris kan vara mycket farligare än en cirkustiger, påstod tigertämjaren, som skötte om den här besten

NÄR provinsialläkareinstitutionen för mer än 200 år sedan inrättades, föreskrevs att provinsialmedici skulle årligen avge berättelse till Collegium Medicum, senare kallat Sundhetskollegium, numera medicinalstyrelsen, om sin verksamhet och tillika lämna uppgifter om väderleksförhållandena under året. De första ämbetsberättelserna blev införlivade med riksdagstrycket under några år, men därefter föreligger de endast som arkivmaterial, ur vilket följande utdrag är gjorda.

Doktor Cornel Hegardt i Gävle skrev sålunda den 29 dec. 1760 till Collegium Medicum och tackade för det exemplar, han erhållit av assessor Darelis sockenapotek samt av doktor Schultz' berättelse om koppors ympande. Det förre innehöll bl. a. en del recept om hur koppor kunde botas på medicinsk väg, eftersom man inte alltid kunde få allmogen med på den stora nyheten vaccination. Collegiet hade också utfärdat en kungörelse i anledning av de våldsamt grasserande smittkoppsepidemierna och rekommenderat tjäruvatten som botemedel. Hegardt skriver nu att han inte lyckats förmå någon till koppympning, varför han i stället och med framgång betjänat sig av arkiter Roséns "pillor", varemot hans erfarenheter av tjäruvatten inte blivit de bästa. En del av därmed behandlade patienter hade dött, huru det nu kunnat ske, endera genom oriktigt bruk eller genom förseende av något slag. Senaste året hade emellertid, Gudi lov, inga koppor förekommit i distriktet, ej heller under sommaren någon epidemisk sjukdom, men på våren hade uppsalafebern grasserat och Hegardt själv varit illa ansatt av densamma "med föga hopp om uppkomst".

◇

Johan Jacobsson Westman, provinsialmedicus i Göteborg, inledde sin den 5 januari 1761 avgivna rapport med en artighetsbetygelse: "Kongl. Collegio får jag äran tillönska ett välsignat nyår, krönt med all den sällhet, som ett välment hjärta tänka och önska kan och med den lycka och framgång i dess göromål och rådplågningar, som till fullo må hugna rikets inbyggare, om någon sjukdom skulle trycka, den dock Den Högste nådeligen måtte från riket avböja, så i detta som alla följande år." Rapporten däremot är i kortaste laget och innehåller endast att 1760 varit det vackraste och friskaste året i mannaminne.

Gunnar Wirsell:

Provinsialläkare berättar

Teckningar:

SVEN BJÖRNSSON

Värmlandsdoktor Hammerin omtalar från sitt distrikt, att han haft många patienter, som lidit av "hastig" feber med "snäll" puls, stark hetta och törst samt olidligt brännande invärtes och tungan skarp och torr som en trästicka och merendels alldeles svart mittpå. Vädret hade genomgående varit dåligt och haft flussfeber (katarralfeber) i följe, koppor hade varit "gångbara" men ej särdeles dödande, oaktat allmogen mycket motsatt sig bruket av läkemedel mot dem. Intermittenta (regelbundet återkommande) febrar (varannandagsfrossa) hade varit sällsynta, men fransoserna (syfilis) hade varit nog utspridda; i Nordmarks härad hade 32 fall i juni och juli blivit botade. Sådana fall hade förekommit även i Kils och Älvedals härad, där en hammarsmed sökt kurerade de angripna, men sedan tre dödsfall inträffat, hade doktorn rest dit och hållit förhör samt tagit fältskären Pingelholm till medhjälpare med uppgift att hålla gränshäraderna rena. Apoteken i Värmland

hade befunnits i gott stånd, fältskärer hade funnits i alla städer och tillräckligt antal jordegummor i hela länet.

◇

Från Visby rapporterade länsstyrelsen den 29 dec. 1760 att öns provinsialmedicus Johan Hjort i slutet av oktober fått landshövdingens resepass att på kort tid överresa till Stockholm, men strax efter hans avresa hade smittkoppor oförmodligen utbrutit i Visby och börjat medtaga både barns och äldre folks liv. Konungens befallningshavande hade då tillskrivit dr Hjort att ofördröjligen återvända samt till ledning för befolkningen utfärdat en allmän kungörelse om lämpliga åtgärder mot sjukdomen, som överförts till Gotland genom en sent på hösten hemkommen gosse. Man hade även rätt allmänheten att anlita vissa läkarkunniga personer i Visby, däribland en stadskirurg och en apotekare, ty, underströks det, Gotland vore inte sämre

lottat än andra provinser i det hänseendet. Såvitt KB hade sig bekant, skulle dr Hjort befinna sig i Kristinehamn, och Collegiet bads söka upp honom där och be honom resa tillbaka.

I den ovannämnda länskungörelsen till öbefolkningen heter det bl. a. "Med mycken grämselse och därhos under djupaste vördnad för den Högsta Försynen har man måst förnimma, huru Gud täckts hemsöka denna vår stad och land med en farlig och häftig farsot av koppor, som genom döden medtagit såväl äldre folk som flera barn. Och som denna farsot ej synes än vilja avtaga utan fast mer och mer sig kringsprider, så vore detta landets belägenhet i så måtto fast mera öm och beklagansvärd, om någon utväg till farsotens dämpande ej vidtagas kunde... Men att läkedom och medel givas till en dylik kringgående sjukdoms både lindrande och kurerande nu som förr, så att den ej får skada många människors liv, varder ej uti tvivelsmål draget, endast läkare och botemedel sökta varda." Efter en varning mot otidig sparsamhet förmodar KB, "att näst Guds hjälp få förnimma, att när läkarens råd, botemedlen och en flitig vård brukta och väl använda bliva, farsoten må komma att avtaga och ej mera bliva så häftig och betydande". Fattiga och avlägset boende kunde vända sig till prästerskapet och söka inhämta kunskap om de läkemedel, som funnes

... många patienter, som lidit av "hastig" feber med "snäll" puls, stark hetta och törst

beskrivna i herr arkiatern och riddaren Roséns anmärkningar vid 1757, 1758 och 1759 års almanackar samt assessorn med. dr Johannes Andrae Darelii sockenapotek sid. 185, varur ett utdrag intages i kungörelsen.

Kungörelsen avslutas därefter med en innerlig önskan att den barmhärtige och nådige Guden täcktes nådeligen avvända sitt straff med svåra sjukdomar och plågor "från denna vår ö, så att föräldrar ej ömmas av att befinna

sig uti mistning av deras dyraste kärlekspanter och vårt samhälle ej saknar de ädlaste dess skatter, äldre folket och de spädare barn, som dels nu och för framtiden skola tjäna för samhällets upprätthållande och bestånd".

◇

Med ledning av dessa rapporter kan man finna inte bara kuriosa utan även åtskilliga socialmedicinska reflexioner,

Men provinsialläkarna klagar också över alltför stor arbetsbörda — det fanns i regel bara en i varje län — och besvärliga resor, otillräcklig lön och åtskilligt annat

Status

SOCIALPOLITIK

Insänd beloppet — prenumerationspris: helår kr 10:— på postgirokonto nr 95 00 11 till Tidskriften Status, Box 4149, Stockholm 4.

MEDICIN

9 månadsnummer med aktuella nyheter i socialmedicinska frågor, artiklar och skönlitterära bidrag.

1 julnummer med högklassigt innehåll och god konstnärlig utstyrel.

= 10 förnämliga tidskrifter per år.

däribland önskemålet om kostnadsfri läkarvård åtminstone för de fattigare. Men provinsialläkarna klagar också över alltför stor arbetsbörda — det fanns i regel bara en i varje län — och besvärliga resor, otillräcklig lön och åtskilligt annat. Detta kan man förstå, ty det var sällan någon patient hade något att betala med; de pengar, som funnits i ett hus, hade i första hand lagts ut på kvacksalvare och huskurer, och först när detta inte hjälpt, hade man kallat den riktige doktorn, men då hade i regel inte en fyrk funnits kvar att betala honom med.

Man kan också utläsa förekomsten av särskilda landskapssjukdomar, exempelvis malaria i Östergötlands skärgård och regelbundet återkommande dysenteri på Öland i skördetiden; detta sistnämnda tillskrives bristande hygien, särskilt det att allmogen av lättja inte rengör de träkärl, i vilka den förvarar öl och mjölk.

Till sist en kuriositet från Stockholm, vars konsistorium anmälde barnmorskan Maja Finne för det hon i anseende till sin höga ålder vore ganska minnesslö och inte nog redig i sina sysslor samt att hon vore tilltagsen. Närmaste anledningen till klagomålet var försummad anmälan till vederbörande pastor av en födsel, varav följt att barnet inte kunnat kristnas utan måst få nöddop, något som kyrkan inte kunde tolerera.

FLICKAN I STADEN

Forts. fr. sid. 10

— Ja, just ljög ja, sa hon.

— Du menar... motorcykel, sa han och visste nu inte riktigt till sej.

— Menar motorcykel? sa hon spydigt. Hoj, alltså. Knarr!

Äntligen förstod han. Så här är det när man är ifrån landet, tänkte han. Det är eländigt då. Han försökte hitta ord. Det brände och sved i pannan. Hjärtat dunkade. Han försökte finna något att säga: det fanns inget. Han slog ut med handen, drog den till sej — inte ett endaste litet ord. Han frös av skam utefter ryggraden.

— Nä, jag får väl gå, sa hon.

Då blev han mycket orolig. Och utan att han knappt anade det så fann han det ena ordet efter det andra.

— Det är bara så... att jag har han på verkstan, sa han.

Då stannade hon. Och hon blev förändrad nu. Hon såg på honom med andra ögon, ja, hon till och med log emot honom.

— Jaså, sa hon.

— Jag får tillbaka han till vecka, sa han. I dag kanske vi kan gå en sväng i stället...

— Kan vi väl, sa hon.

◇

Och så gick de. Han tyckte att det såg vackert ut efter stranden. Det kunde nu så vara, menade hon, men det fanns bara små smala stigar åt det hållet — för sin del gillade hon vägar, åkbara vägar av alla slag: det gjorde inte så mycket om de var guppiga, backiga och kurviga — det var egentligen bara bra.

— Då svänger det bättre.

— Synd en har han på verkstan.

— Jo.

Och de fortsatte och de var framme vid stranden nu och de vandrade ut efter den, längre och längre bort, och snart började det skymma nu och de gick allt närmre och närmre varann. Då och då snubblade de, men det gjorde liksom inget, för egentligen så färdades de utefter vägar, vägar av alla slag... och hon kom på allt fler och fler och det glittrade allt mer och mer i hennes ögon. Och de var nog blåa i alla fall. Håret var nog ganska ljust, mer och mer ljust, och hennes ansikte, nästan alldeles utan fräknar, hade friskhetens färg.

Glad grep han så småningom efter hennes mjuka hand, och hon gav den till honom... och han visste precis vad han skulle göra nu, bara han fått sin första lön. En begagnad skulle säkert inte kosta så mycket. I varje fall inte första avbetalningen...

TÄVLINGSREGLER

Lösningarna måste vara Status redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 jan. 1960. Tävlingsbrevens skall vara märkta med ordet "Julbildkruss".

Varje kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och fullständig adress.

Fem priser utdelas enligt följande: första pris 50 kr, andra pris 25 kr, tredje pris 15 kr, fjärde pris 10 kr och femte pris 5 kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status februari nummer 1960.

Julens bildkorsord

BEHÖVS KANSKE VID JUL

HELA HORMON

VARU-HUS

KNÄCKS UNDER JULEN

FÖRE F.N.

DRYCKSEDEL

ANTAL

GODKANT

KONJUNKTION

STÄMNING

KAPELL

LARS I HIRE

VANDRAT

STRUTS

DÖMSTOL

I SISTA M. NUTEN

KRYDDA

TON FÖR-TÄRDE

BETYG

HÖGT KORT

FÖR-TJÄNST

LÄNGD

SMILA

ANTAL

TOPP-MAN

GUDINNA MED KÖGON

ITA-LI-ENSK

FÖR SOPOR

I KÖPEN-HAMN

POPULÄR JULKLAPP

DJUR

GUDOMNÖJE

RÄKED WINE

INGÅNG

VÄNERN OCH VÄTTERN

ROAR BABY

ENGLAND

ÄLSKLIG GRIPA

AV-GUDD

100-ÅRIG

GRUS OCH RESTER

FÄRG SLÖTT

ÄLDST

SIMP

100-ÅRIG

FRÅN GEVAR

PÅVE-REGERING

SÄLL-SYNTA

KLART ATT DET BLIR ROQUEFORT TILL JULBULTONGEN NÄR JAG FÅR BESTÄMMA I KÄKET...

MISS KYLA

FLITIGT

SO-LO-SÅNG

ÖVER-BEFÄL-HAVARE

DRAG-DJUR

SER

I OST

FLOD

FÄRD

SURREAR

Namn: Adress:

Lyriska krumelurer

Standard

Mamma ska börja jobba.
Ungarna lämnar vi bort.
Vi måste — precis som Svenssons —
köpa en bil inom kort.

Mamma ska fortsätta jobba.
Ungarna lämnar vi bort.
Vi kan inte vara utan
en TV — av Johanssons sort.

Mamma ska ej sluta jobba.
Hur skulle det annars gå,
jag frågar, att kunna höja
sig över Perssons nivå.

Det var en gång

Det var en gång en inbrottstjuv
som tog ett middagståg.
Det var en gång en marmorstod
som i ett fönster låg.
Det var en gång en sångare
som mot sin fru tog ton.
Det var en gång en ful fisk som
plundrade fågelbon.

Upptagen

Han leder studiecirklar
och håller föredrag
och sitter i etthundra
kommittéer hörde jag.

Han hinner med ofantligt.
Han hör ej till de lata.
Det är blott med familjen
han aldrig hinner prata.

Berra

Stomman tuggar så väldans
om att man kilar omkring
ute för länge om kvällarna.
Jag tycker hon e ganska ding.

Vara inne vid tiosnåret — — —
De e välan knasigt å kasst
när man blossar å kilar stadigt
å snart fyller fjorton bast.

Nils-Eric Björsson

7 trivsamma konvalescenthem

har under de senaste åren kommit till stånd genom De Lungsjukas Riksförbund och dess lokalföreningar.

•

En modern tuberkulosvård kräver tillgång på sådana vårdplatser för att säkra uppnådda sjukvårdsresultat.

•

Under år 1958 fanns sammanlagt 158 vårdplatser med 36.373 vård dagar för konvalescenter och husmödrar.

•

Genom att stödja De Lungsjukas Riksförbund skapas möjligheter till bättre eftervård åt de lungsjuka.

Dr.
Palm
Fels

Ideng

Pris 2:50